

YK:n lapsen oikeuksien komitea

**YLEISKOMMENTTI NRO 13 (2011)**

**Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi**

GE.11-42387



**Sisältö**

	Kohdat	Sivu
I Johdanto	1-10	3
II Tavoitteet	11	6
III Väkivalta lasten elämässä	12-16	7
IV 19 artiklan oikeudellinen analyysi	17	9
A. 19 artiklan 1 kohta	17–44	9
B. 19 artiklan 2 kohta	55–58	20
V 19 artiklan tulkinta yleissopimuksen laajemmassa yhteydessä	59–67	26
VI Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva kansallinen koordinoitikehys	68–72	28
VII Täytäntöönpanoon tarkoitetut voimavarat ja kansainvälisen yhteistyön tarve	73–76	32

## I. Johdanto

1. Yleissopimuksen 19 artiklassa todetaan seuraavaa:

*"1. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.*

*2. Tällaisten suojelutoimien tulisi tarvittaessa sisältää tehokkaita menetelmiä sosiaalisten ohjelmien perustamiseksi, joiden avulla lasta ja hänestä huolehtivia henkilöitä tuettaisiin, samoin kuin menetelmiä edellä kuvattujen lasten pahoinpitelytapauksen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, raportoimiseksi, käsiteltäväksi saattamiseksi, tutkimiseksi, hoitamiseksi ja jatkok seurannaksi sekä tarvittaessa oikeuslaitoksen asiaan puuttumiseksi."*

**2. Tämän yleiskommentin perustelut.** Lapsen oikeuksien komitea (jäljempänä "komitea") antaa tämän lapsen oikeuksien yleissopimuksen (jäljempänä "yleissopimus") 19 artiklaa koskevan yleiskommentin, koska lapsia kohtaan harjoitettava laaja ja voimakas väkivalta on hälyttävää. Toimenpiteitä väkivallan lopettamiseksi on vahvistettava voimakkaasti ja niiden kattavuutta laajennettava, jotta nämä lapsen kehitystä ja yhteisöjen väkivallattomia konfliktien ratkaisumahdollisuuksia vaarantavat käytännöt voidaan lopettaa tehokkaasti.

**3. Yleiskatsaus.** Tämän yleiskommentin taustalla ovat seuraavat perusolettamukset ja havainnot:

a) "Minkäänlainen lapsiin kohdistuva väkivalta ei ole oikeutettua, ja kaikenlainen lapsiin kohdistuva väkivalta on ehkäistävissä";<sup>1</sup>

b) Lapsen oikeuksiin perustuva lähestymistapa lasten huolenpitoon ja suojeluun edellyttää ajattelutapojen muutosta siten, että kunnioitetaan ja edistetään lasten ihmisarvoa sekä ruumiillista ja henkistä koskemattomuutta ja nähdään lapset yksilöinä, jotka ovat ennemminkin oikeuksien haltijoita kuin pääasiassa "uhreja";

c) Arvon käsite edellyttää, että jokainen lapsi tunnustetaan oikeuksien haltijaksi sekä yksilölliseksi ja arvokkaaksi ihmiseksi, jolla on oma persoonallisuus, erityiset tarpeet, kiinnostuksen kohteet, ja yksityisyys ja että jokaista lasta kunnioitetaan ja suojellaan tällaisena oikeuksien haltijana ja ihmisenä;

d) Laillisuusperiaatetta tulisi soveltaa täysimääräisesti lapsiin samalla tavoin kuin sitä sovelletaan aikuisiin;

e) Lasten oikeutta tulla kuulluksi ja saada näkemyksensä otetuksi huomioon tulee kunnioittaa järjestelmällisesti kaikessa päätöksenteossa ja heidän voimaannuttamisensa ja osallistamisensa tulisi olla keskeisessä asemassa lasten huolenpitoa ja suojelua koskevilla strategioilla ja ohjelmissa;

f) Lasten oikeutta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon kaikissa heitä koskevilla tai heihin vaikuttavissa asioissa on kunnioitettava etenkin silloin, kun lapset ovat väkivallan uhreja, ja tämä oikeus on otettava huomioon kaikissa väkivallan ehkäisytoimissa;

<sup>1</sup> Riippumattoman asiantuntijan raportti Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaa tutkimusta varten (A/61/299), kohta 1.

g) Väkivallan kaikkien muotojen ensisijainen ehkäisy julkisen terveydenhuollon, koulutuksen, sosiaalipalvelujen ja muiden keinojen avulla on ensisijaisen tärkeää;

h) Komitea tunnustaa perheiden, myös suurperheiden, ensisijaisen aseman lasten huolenpidossa, suojelussa ja väkivallan ehkäisemisessä. Komitea kuitenkin myös tunnustaa, että valtaosa väkivallasta tapahtuu perhepiirissä ja että tästä syystä tarvitaan puuttumistoimia ja tukea, jos lapset joutuvat perhettä kohdanneiden tai niissä syntyneiden vaikeuksien ja vastoin käymisten uhreiksi;

i) Komitea on myös tietoinen laajalle levinneestä ja voimakkaasta väkivallasta, jota harjoitetaan lapsia kohtaan julkisissa laitoksissa ja julkisten toimijoiden toimesta, kuten kouluissa, hoitokeskuksissa, asuntoloissa, poliisin tiloissa ja oikeuslaitoksissa, ja joka voi johtaa lasten kiduttamiseen ja tappamiseen. Lisäksi aseistautuneet ryhmät ja valtioiden asevoimat kohdistavat usein väkivaltaa lapsiin.

**4. Väkivallan määritelmä.** Tässä yleiskommentissa "väkivallan" ymmärretään tarkoittavan "kaikenlaista ruumiillista ja henkistä väkivaltaa, vahingoittamista ja pahoinpitelyä, laiminlyöntiä tai välinpitämätöntä tai huonoa kohtelua tai hyväksikäyttöä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö", kuten on lueteltu yleissopimuksen 19 artiklan 1 kohdassa. Termi väkivalta on valittu tähän yleiskommenttiin edustamaan kaikkia 19 artiklan 1 kohdassa lueteltuja lapsiin kohdistuvan vahingon muotoja vuonna 2006 julkaistun Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan tutkimuksen mukaisesti, vaikka muilla vahinkotyypejä kuvaavilla termeillä (vahingoittaminen, pahoinpitely, laiminlyönti tai välinpitämätön tai huono kohtelu ja hyväksikäyttö) on sama painoarvo.<sup>2</sup> Yleiskielessä väkivallan ymmärretään usein tarkoittavan ainoastaan ruumiillista ja/tai tarkoituksellista vahinkoa. Komitea kuitenkin painottaa voimakkaasti, ettei tähän yleiskommenttiin valittua väkivalta-termiä saa tulkita siten, että mitenkään vähäteltäisiin muun kuin ruumiillisen ja/tai tahattoman vahingon (kuten laiminlyönnin ja henkisen huonon kohtelun) vaikutusta ja tarvetta puuttua siihen.

**5. Valtioiden velvollisuudet ja vanhempien ja muiden toimijoiden vastuut.** Viittaukset "sopimusvaltioihin" liittyvät sopimusvaltioiden velvollisuuksiin kantaa lapsia koskevat vastuunsa kansallisen tason lisäksi myös alue- ja paikallistasolla. Näitä erityisiä velvollisuuksia ovat huolellisuusvelvoite ja velvollisuus ehkäistä väkivaltaa tai ihmisoikeusloukkauksia, velvollisuus suojella ihmisoikeusloukkausten lapsiuhreja ja todistajia, velvollisuus tutkia tapaukset ja rangaista tekijöitä ja velvollisuus taata pääsy oikeussuojakeinoihin, jos ihmisoikeuksia on loukattu. Riippumatta siitä, esiintyykö väkivaltaa tosiasiallisesti, sopimusvaltioilla on positiivinen ja aktiivinen velvollisuus tukea ja auttaa vanhempia ja muita huoltajia turvaamaan kykyjensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaan sekä lapsen kehittyviä valmiuksia kunnioittaen lapsen optimaalisen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet (18 ja 27 artiklat). Lisäksi sopimusvaltioiden on taattava, että kaikki henkilöt, jotka työssään vastaavat väkivallan ehkäisemisestä, siltä suojelemisesta ja siihen puuttumisesta tai työskentelevät oikeuslaitoksen piirissä, ottavat lasten tarpeet huomioon ja kunnioittavat lasten oikeuksia.

---

<sup>2</sup> Yleissopimuksen muunkielisissä käännöksissä ei välttämättä käytetä englanninkielisen "violence"-termin tarkkaa vastinetta.

**6. Yleiskommentin nro 13 laadinta.** Tämän yleiskommentin taustalla ovat olemassa olevat suositukset, joita komitea on antanut sopimusvaltioiden raportteja tarkastellessaan ja niitä koskevissa loppupäätelmissä, vuosina 2000 ja 2001 järjestettyjen lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa käsitelleiden kahden yleisen keskustelupäivän suositukset, yleiskommentti nro 8 (2006) lapsen oikeudesta tulla suojelluksi ruumiilliselta rangais- tukselta ja muilta julmilla tai halventavilla rankaisumuodoilta ja viittaukset väkivaltaan muissa yleiskom- menteissa. Tässä yleiskommentissa kiinnitetään huomio suosituksiin, joita riippumaton asiantuntija antoi vuonna 2006 Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaa tutkimusta (A761/299) varten laatimassaan raportissa, ja kehoitetaan sopimusvaltioita panemaan nämä suositukset viipymättä täytäntöön. Komitea pyytää ottamaan huomioon yksityiskohtaiset ohjeet, jotka löytyvät lasten sijaishuoltoa koskevista ohjeista.<sup>3</sup> Yleiskommentin taustalla ovat myös Yhdistyneiden kansakuntien erityisjärjestöjen, hallitusten, kansalaisjärjestöjen, yhteisöperustaisten järjestöjen, kehitysyhteistyövirastojen ja lasten itsensä asiantuntemus ja kokemukset 19 artiklan toteuttamisesta käytännössä.<sup>4</sup>

**7. 19 artiklan konteksti.** Komitea tunnustaa, että

a) 19 artikla on yksi yleissopimuksen monista määräyksistä, jotka koskevat suoraan väkival- taa. Komitea tunnustaa myös lapsikauppaa ja lasten hyväksikäyttöä prostituutiossa ja porno- grafiassa koskevan valinnaisen pöytäkirjan ja lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin koskevan pöytäkirjan suoran yhteyden 19 artiklaan. Komitea katsoo kuitenkin, että 19 artikla on keskeisin määräys sellaisten keskustelujen ja strategioiden kannalta, joilla pyritään puut- tumaan väkivallan kaikkiin muotoihin ja poistamaan ne yleissopimuksen laajemmassa yhtey- dessä;

b) 19 artikla liittyy tiiviisti myös moniin muihin kuin väkivaltaa suoraan koskeviin yleissopi- muksen määräyksiin. Niiden artiklojen lisäksi, jotka sisältävät yleissopimuksen periaatteiksi määritellyt oikeudet (katso tämän yleiskommentin luku V), 19 artiklan täytäntöönpanossa on otettava huomioon 5, 9, 18 ja 27 artiklat;

c) lasten oikeudet ihmisarvonsa ja ruumiillisen ja henkisen koskemattomuutensa kunnioitta- miseen sekä yhtäläiseen lainsuojaan on myös tunnustettu muissa kansainvälisissä ja alueelli- sissä ihmisoikeussopimuksissa;

d) 19 artiklan täytäntöönpano edellyttää yhteistyötä kansallisissa, alueellisissa ja kansainväli- sissä ihmisoikeuselimissä ja -mekanismeissa sekä Yhdistyneiden kansakuntien erityisjärjes- töissä ja niiden välillä;

e) yhteistyötä tarvitaan erityisesti lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevän YK:n pääsihtee- rin erityisedustajan kanssa, jonka tehtäviin kuuluu Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin koh- distuvaa väkivaltaa koskevan tutkimuksen suositusten täytäntöönpanon edistäminen tiiviissä yhteistyössä jäsenvaltioiden ja monien erilaisten kumppaneiden kanssa, kuten Yhdistyneiden kansakuntien erityisjärjestöjen, kansalaisjärjestöjen ja lasten kanssa, jotta voidaan turvata lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi.

<sup>3</sup> Yleiskokouksen päätöslauselma nro 64/142, liite.

<sup>4</sup> Katso lapsiuhreja ja -todistajia rikosoikeusasioissa koskevat ohjeet (Talous- ja sosiaalineuvoston päätöslauselma nro 2005/20, liite).

**8. Yleiskommentin levittäminen.** Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot levittävät tätä yleiskommenttia laajasti valtionhallinnon ja viranomaisten keskuudessa, vanhemmille, muille huoltajille, lapsille, ammattijärjestöille, yhteisöille ja koko kansalaisyhteiskunnalle. Sopimusvaltioiden tulisi käyttää kaikkia levityskanavia, kuten painettuja tiedotusvälineitä, internetiä ja lasten omia viestintäkeinoja. Tästä syystä asiakirja on käännettävä tarvittaville kielille, kuten viittomakielille ja pistekirjoitukselle, ja saatettava vammaisille lapsille helppolukuisen muotoon. Samoin on tarpeen laatia kulttuurisesti sopivia ja lapsiystävällisiä versioita. Lisäksi on järjestettävä työpajoja ja seminaareja, tarjottava iän ja vammaisuuden mukaista tukea keskusteluun yleiskommentin seurauksista ja sen parhaista täytäntöönpanotavoista ja sisällytettävä yleiskommentti kaikkien lasten puolesta ja lasten parissa työskentelevien ammattilaisten koulutukseen.

**9. Yleissopimuksen mukaiset raportointivaatimukset.** Komitea pyytää sopimusvaltioita tutustumaan raportointivaatimuksiin, jotka on esitetty sopimuskohtaisissa raportointiohjeissa (CRC/C/58/Rev.2 ja Corr.1), yleiskommentissa nro 8 (kohta 53) ja komitean loppupäätelmissä, jotka se on antanut sopimusvaltioiden edustajien kanssa käytyjen vuoropuhelujen jälkeen. Tässä yleiskommentissa vahvistetaan ja eritellään toimenpiteet, joista sopimusvaltioiden odotetaan antavan tietoja raporteissa, jotka niiden on toimitettava yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti. Komitea suosittelee myös, että sopimusvaltiot sisällyttäisivät tietoja siitä, miten ne ovat edistyneet Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvasta väkivallasta tehdyssä tutkimuksessa annettujen suositusten täytäntöönpanossa (A/61/299, kohta 116). Raportoinnin tulisi kattaa lait ja muut määräykset, joita on otettu käyttöön väkivallan kieltämiseksi ja siihen puuttumiseksi asianmukaisesti, jos väkivaltaa esiintyy. Lisäksi raporteissa tulisi kertoa toimenpiteistä, joihin on ryhdytty väkivallan ehkäisemiseksi, tietoisuuden lisäämiseksi ja myönteisten, väkivallattomien suhteiden edistämiseksi. Raporteissa tulisi myös määrittellä, kuka vastaa lapsesta ja perheestä kussakin puuttumisvaiheessa (väkivallan ehkäisy mukaan lukien), mitä nämä vastuut ovat, missä vaiheessa ja missä olosuhteissa ammattilaiset voivat puuttua väkivaltaan ja kuinka eri sektorit tekevät yhteistyötä.

**10. Muut tietolähteet.** Komitea kannustaa myös Yhdistyneiden kansakuntien erityisjärjestöjä, kansallisia ihmisoikeusinstituutioita, kansalaisjärjestöjä ja muita toimivaltaisia elimiä antamaan sille asiaankuuluvia tietoja väkivallan kaikkien muotojen laillisesta asemasta ja yleisyydestä sekä sen poistamisesta saavutetusta edistyksestä.

## II. Tavoitteet

11. Tämän yleiskommentin tavoitteena on:

- a) auttaa sopimusvaltioita ymmärtämään yleissopimuksen 19 artiklan mukaisia velvollisuuksiaan, joiden mukaan niiden on kiellettävä, ehkäistävä ja puututtava kaikenlaiseen lapseen kohdistuvaan ruumiilliseen ja henkiseen väkivaltaan, vahingoittamiseen ja pahoinpitelyyn, laiminlyöntiin tai välinpitämättömyyteen tai huonoon kohteluun tai hyväksikäyttöön, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa, mukaan lukien julkiset toimijat;
- b) määrittellä lainsäädännölliset, oikeudelliset, hallinnolliset, sosiaaliset ja koulutukselliset toimet, joihin sopimusvaltioiden on ryhdyttävä;
- c) poistaa erilliset, hajanaiset ja reaktiiviset lasten huolenpitoa ja suojelua koskevat aloitteet, joilla on ollut vähäinen vaikutus väkivallan kaikkien muotojen ehkäisyyn ja poistamiseen;
- d) edistää 19 artiklan täytäntöönpanossa kokonaisvaltaista lähestymistapaa, joka perustuu yleissopimuksen kokonaisnäkökulmaan siitä, että lasten oikeudet henkiinjäämiseen, ihmisarvoon, hyvinvointiin, terveyteen, kehitykseen, osallistumiseen ja syrjimättömyyteen on turvattava, eli oikeudet, joiden toteutumista väkivalta uhkaa;

e) tarjota sopimusvaltioille ja muille asianosaisille perusta sellaisen koordinoitikehyksen kehittämiseksi, jonka avulla voidaan poistaa väkivalta hyödyntäen kattavia lapsen oikeuksiin perustuvia huolenpito- ja suojelutoimenpiteitä;

f) korostaa, että kaikkien sopimusvaltioiden on nopeasti pyrittävä täyttämään 19 artiklan mukaiset velvollisuutensa.

### III. Väkipalva lasten elämässä

12. **Haasteet.** Komitea suhtautuu myönteisesti lukuisiin aloitteisiin, joita hallitukset ja muut toimijat ovat kehittäneet ehkäistökseen lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja puuttuakseen siihen. Pyrkimyksistä huolimatta nykyiset aloitteet ovat yleisesti ottaen riittämättömiä. Valtaosassa valtioita käytössä olevat lainsäädäntökehdykset eivät edelleenkaan kiellä lapsiin kohdistuvan väkivallan kaikkia muotoja, ja vaikka lakeja on voimassa, niiden täytäntöönpano on usein puutteellista. Laajalle levinneissä sosiaalisissa ja kulttuurisissa asenteissa ja käytännöissä suvaitaan väkivaltaa. Toteutettujen toimenpiteiden vaikutukset ovat vähäisiä, koska saatavilla ei ole tietämystä, tietoa ja ymmärrystä lapsiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen taustalla olevista syistä, reaktiiviset toimet keskittyvät syiden asemesta oireisiin ja seurauksiin ja strategiat ovat ennemminkin hajanaisia kuin yhtenäisiä. Ongelmaan puuttumiseksi osoitetut voimavarat ovat puutteellisia.

13. **Ihmisoikeusvelvoite.** Lapsiin kohdistuvan väkivallan esiintyvyyden laajuuteen ja yleisyyteen puuttuminen ja väkivallan poistaminen ovat yleissopimuksessa määrättyjä sopimusvaltioiden velvollisuuksia. Lapsilla ihmisarvonsa sekä ruumiillisen ja henkisen koskemattomuutensa kunnioittamiseen olevien perusoikeuksien turvaaminen ja edistäminen väkivallan kaikkia muotoja ehkäisemällä on välttämätöntä kaikkien yleissopimuksessa tunnustettujen lapsen oikeuksien edistämiseksi. Kaikki muut tässä esitetyt perusteet vahvistavat tätä ihmisoikeusvelvoitetta, mutta eivät korvaa sitä. Näin ollen väkivallan ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen tähtäävissä strategioissa ja järjestelmissä on omaksuttava lapsen oikeuksien näkökulma hyvinvointinäkökulman asemesta. (Katso lisää kohdasta 53.)

14. **Yhteiskunnallinen kehitys ja lasten osallistuminen.** Kunnioittava, kannustava ja väkivallaton lastenkasvatusympäristö tukee lapsen oman persoonallisuuden toteutumista sekä sosiaalisten, vastuullisten ja aktiivisesti paikalliseen yhteisöön ja laajemminkin yhteiskuntaan myötävaikuttavien kansalaisten kehittymistä. Tutkimukset osoittavat, että lapset, jotka eivät ole kokeneet väkivaltaa ja kehittyvät terveellä tavalla, käyttäytyvät epätodennäköisemmin väkivaltaisesti sekä lapsuudessa että aikuistuttuaan. Väkipallan ehkäiseminen yhden sukupolven osalta vähentää väkivallan todennäköisyyttä seuraavassa sukupolvessa. Yleissopimuksen 19 artiklan täytäntöönpano on näin ollen keskeistä väkivallan kaikkien muotojen vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi yhteiskunnissa sekä "sosiaalisen kehityksen ja parempien elinolojen" ja "koko ihmiskunnan" "vapauden, oikeudenmukaisuuden ja rauhan" edistämiseksi maailmassa, jossa lapsilla on aikuisten kanssa yhtäläinen paikka ja arvo (yleissopimuksen johdanto).

15. **Henkiinjääminen ja kehitys - väkivallan tuhoisa vaikutus lapsiin.** Väkipalva vaikuttaa kielteisesti lasten henkiinjäämiseen ja heidän "ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehitykseensä" (27 artiklan 1 kohta), kuten esitetään seuraavassa:

a) Lapsiin kohdistuvan väkivallan ja huonon kohtelun lyhyen ja pitkän aikavälin terveysvaikutukset ovat yleisesti tunnustettuja. Näitä ovat muun muassa seuraavat: kuolemaan johtava vamma, muu kuin kuolemaan johtava vamma (joka saattaa aiheuttaa vammautumisen), ruumiillisen terveyden ongelmat (mukaan lukien elämässä menestymisen estävät ongelmat, myöhemmin ilmenevät keuhko-, sydän- ja maksasairaudet ja sukupuoliteitse tarttuvat infektiot), kognitiiviset vauriot (mukaan lukien heikentynyt koulunkäynti- ja työkyky), henkiset ja emotionaaliset seuraukset (kuten torjutuksi ja hylätyksi tulemisen tunne, heikentynyt kiintymys, trauma, pelko, ahdistuneisuus, epävarmuus ja särkynyt itsetunto), mielenterveysongelmat (kuten ahdistus- ja masentuneisuushäiriöt, hallusinaatiot, muistihäiriöt ja itsemurhayritykset) ja terveyden kannalta haitallinen käyttäytyminen (kuten huumausaineiden väärinkäyttö ja varhainen sukupuolielämän aloittaminen);

b) Kehitykseen ja käyttäytymiseen liittyvät seuraukset (kuten poissaolot koulusta ja aggressiivinen, epäsosiaalinen, itsetuhoinen ja henkilösuhteita tuhoava käyttäytyminen) voivat johtaa muun muassa ihmissuhteiden huonontumiseen, koulunkäynnin keskeyttämiseen ja lain rikkomiseen. On olemassa todisteita siitä, että väkivallalle altistuminen lisää lapsen riskiä joutua muulla tavoin uhriksi ja väkivaltaisten kokemusten kasautumista, mukaan lukien lähisuhdeväkivalta myöhemmin elämässä;<sup>5</sup>

c) Valtion omavaltaisilla tai nollatoleranssiin perustuvilla politiikoilla lasten tekemään väkivaltaan puuttumisessa on hyvin tuhoisa vaikutus lapsiin ja erityisesti nuoriin, sillä kyse on rankaisevasta lähestymistavasta, jossa vainotaan lapsia ja vastataan väkivaltaan vielä voimakkaammalla väkivallalla. Tällaisten politiikkojen taustalla ovat yleensä suuren yleisön huoli kansalaisten turvallisuudesta ja joukkotiedotusvälineiden näille seikoille antama suuri näkyvyys. Valtioiden yleisissä turvallisuuspolitiikoissa on huolellisesti otettava huomioon lasten tekemien rikkomusten taustalla olevat perimmäiset syyt, jotta voidaan tarjota ulospääsy väkivallan kierteestä, jossa väkivalta kostetaan väkivallalla.

**16. Lapsiin kohdistuvan väkivallan kustannukset.** Jos lapsilta evätään oikeus suojeluun, tästä aiheutuu valtavat inhimilliset, sosiaaliset ja taloudelliset kustannukset, joita on mahdotonta hyväksyä. Suoria kustannuksia voivat olla esimerkiksi terveydenhoidosta, oikeus- ja sosiaalipalveluista ja vaihtoehtoisesta hoidosta aiheutuvat kustannukset. Epäsuoria kustannuksia voivat olla esimerkiksi pysyvä haitta tai vamma, henkiset kustannukset ja muut vaikutukset uhrin elämänlaatuun, koulutuksen keskeyttäminen tai lopettaminen ja tuottavuuden menetykset lapsen tulevassa elämässä. Niihin kuuluvat myös rikosoikeusjärjestelmän kustannukset, joita syntyy, kun väkivaltaa kokeneet lapset tekevät rikoksia. Ennen syntymää tapahtuva tyttöjen syrjivä eliminointi johtaa väestörakenteen epätasapainoon, jonka sosiaaliset kustannukset ovat korkeat ja joka saattaa lisätä tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa, kuten sieppauksia, varhaisia ja pakkoavioliittoja, seksuaalisessa tarkoituksessa käytävää ihmiskauppaa ja seksuaalista väkivaltaa.

---

<sup>5</sup> Katso riippumattoman asiantuntijan Paulo Sérgio Pinheiron raportti, joka liittyy Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerin toteuttamaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaan tutkimukseen: *World Report on Violence against Children* (Geneve, 2006), s. 63–66.



## IV 19 artiklan oikeudellinen analyysi

### A. 19 artiklan 1 kohta

#### 1. "...kaikenlaiselta..."

17. **Tästä ei ole poikkeuksia.** Komitea on koko ajan pitänyt kiinni siitä, ettei minkäänlainen lapsiin kohdistuva väkivalta ole hyväksyttävää riippumatta siitä, kuinka vähäisestä väkivallasta on kyse. "Kaikenlainen ruumiillinen tai henkinen väkivalta" ei jätä tilaa minkäänlaiselle lailliselle lapsiin kohdistuvalle väkivallalle. Toistuvuus, vahingon vakavuus ja vahingoittamistarkoitus eivät ole väkivallan määritelmien edellytyksiä. Sopimusvaltiot voivat viitata tällaisiin tekijöihin puuttumisstrategioissaan, jotta ne voivat varmistaa oikeasuhtaiset ja lapsen edun mukaiset toimenpiteet, mutta määritelmillä ei saa mitenkään heikentää lapsen absoluuttista oikeutta ihmisarvoon sekä ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen siten, että jotkut väkivallan muodot kuvataan lailliseksi ja/tai sosiaalisesti hyväksyttäväksi.

18. **Lapsen oikeuksiin perustuvien määritelmien tarve.** Sopimusvaltioiden on laadittava lapsen hyvinvointia, terveyttä ja kehitystä koskevat kansalliset standardit, sillä näiden edellytysten takaaminen on lapsen huolenpidon ja suojelun perimmäinen tavoite. Väkivallan kaikkien muotojen kieltäminen kaikissa yhteyksissä edellyttää selkeiden ja toimivien lainmukaisten määritelmien laatimista 19 artiklassa esitellyille väkivallan muodoille. Määritelmässä on otettava huomioon tässä yleiskommentissa annetut ohjeet, niiden on oltava riittävän selkeitä ollakseen käyttökelpoisia, ja niiden tulisi soveltua erilaisiin yhteiskuntiin ja kulttuureihin. Pyrkimystä standardoida kansainvälisiä määritelmiä tulisi tukea (jotta voidaan helpottaa tiedonkeruuta ja kokemusten vaihtoa maiden välillä).

19. **Väkivallan muodot - yleiskatsaus.** Seuraavassa luettelossa, joka ei ole tyhjentävä, luetaan väkivallan muotoja, jotka koskevat kaikkia lapsia kaikissa yhteyksissä ja yhteydestä toiseen siirryttäessä. Lapset voivat kokea väkivaltaa aikuisten taholta, ja myös lasten keskuudessa voi esiintyä väkivaltaa. Lisäksi jotkut lapset vahingoittavat itse itseään. Komitea tunnustaa, että väkivallan eri muotoja esiintyy usein samanaikaisesti ja että ne ylittävät tässä käytännöllisyyssyistä käytettyjen kategorioiden rajat. Sekä tytöt että pojat ovat vaarassa altistua väkivallan kaikille muodoille, mutta usein väkivalta on sukupuolisidonnaista. Esimerkiksi tytöt voivat kokea seksuaalista väkivaltaa kotona poikia enemmän, kun taas pojat joutuvat todennäköisemmin kosketuksiin rikosoikeusjärjestelmän kanssa ja kokevat sen piirissä väkivaltaa. (Katso myös kohta 72 b) Väkivallan sukupuoliulottuvuudet.)

20. **Laiminlyönti tai välinpitämätön kohtelu.** Laiminlyönnillä tarkoitetaan lasten ruumiillisten ja henkisten tarpeiden, lasten vaaralta suojelemisen tai syntymän rekisteröinnin laiminlyöntiä tai terveys- tai muiden palvelujen hankkimatta jättämistä, kun lasten hoidosta vastaavilla on näihin tarvittavat resurssit, tietämys ja pääsy palvelujen piiriin. Laiminlyönti käsittää:

a) ruumiillisen laiminlyönnin: lapsen vahingolta<sup>6</sup> suojelemisen laiminlyönti, johon kuuluu myös puutteellinen valvonta, tai lapsen perustarpeista, kuten riittävästä ravinnosta, suojasta, vaatuksesta ja perusterveydenhuollosta huolehtimisen laiminlyönti;

b) henkisen tai emotionaalisen laiminlyönnin: emotionaalisen tuen ja rakkauden täydellinen puute, lapsen jatkuva huomioimatta jättäminen, huoltajien "henkinen poissaolo" jättämällä pikkulasten vihjeet ja viestit huomioimatta ja altistuminen lähisuhdeväkivallalle tai huumeusaineiden tai alkoholin väärinkäytölle;

<sup>6</sup> Sopimusvaltioilla on myös velvollisuus tukea huoltajia onnettomuuksien ehkäisemisessä (19 artikla ja 24 artiklan 2 kohdan e alakohta).

- c) lasten ruumiillisen tai henkisen terveyden laiminlyönti: välttämättömän terveydenhuollon epääminen;
- d) koulutuksellinen laiminlyönti: sellaisten lakien noudattamatta jättäminen, jotka edellyttävät huoltajia turvaamaan lastensa koulutuksen varmistamalla lasten koulunkäynnin tai muutoin; ja
- e) hylkääminen: tämä käytäntö on merkittävä huolenaihe ja voi vaikuttaa suhteettomasti muun muassa avioliiton ulkopuolella syntyneisiin lapsiin ja joissakin yhteiskunnissa vammaisiin lapsiin.<sup>7</sup>

**21. Henkinen väkivalta.** Yleissopimuksessa tarkoitettu "henkinen väkivalta" määritellään usein henkiseksi kaltoinkohteluksi, henkiseksi pahoinpitelyksi, sanalliseksi pahoinpitelyksi ja emotionaaliseksi pahoinpitelyksi tai laiminlyönniksi. Se voi käsittää seuraavat:

- a) kaikenlainen yhtämittainen ja vahingollinen vuorovaikutus lapsen kanssa, esimerkiksi sen ilmaiseminen lapsille, että he ovat arvottomia, heitä ei rakasteta, he eivät ole haluttuja, he ovat vaarassa tai heidän tarkoituksenaan on vain palvella toisten tarpeita;
- b) pelottelu, terrorisointi ja uhkailu, hyväksikäyttö ja moraalinen turmeleminen, torjuminen ja hylkääminen, eristäminen, piittaamattomuus ja suosiminen;
- c) emotionaalisen avoimuuden kieltäminen sekä henkiseen terveyteen, terveydenhuoltoon ja koulutukseen liittyvien tarpeiden laiminlyönti,
- d) loukkaaminen, nimittely, nöyryyttäminen, vähättely, pilkkaaminen ja lapsen tunteiden loukkaaminen;
- e) altistaminen perheväkivallalle;
- f) eristysrangaistukset sekä eristäminen tai nöyryyttäminen tai halventavat olosuhteet pidätyksen aikana; ja
- g) aikuisten tai muiden lasten harjoittama henkinen kiusaaminen ja simputus<sup>8</sup>, mukaan lukien tieto- ja viestintätekniikan, kuten matkapuhelinten ja internetin, välityksellä (kutsutaan myös "verkkokiusaamiseksi").

**22. Ruumiillinen väkivalta.** Tähän kuuluu kuolemaan johtava ja kuolemaan johtamaton ruumiillinen väkivalta. Komitean mielestä ruumiillinen väkivalta käsittää seuraavat:

- a) kaikenlainen ruumiillinen kuritus ja kaikki muut kidutuksen, julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rankaisemisen muodot; ja
- b) aikuisten ja muiden lasten toimesta tapahtuva ruumiillinen kiusaaminen ja simputus.

---

<sup>7</sup> Monissa maissa lapset hylätään, koska köyhyydessä elävillä vanhemmilla ja huoltajilla ei ole varaa elättää lapsiaan. Määritelmän mukaan laiminlyönti tarkoittaa huolenpidon laiminlyöntiä, jos vanhemmilla on resurssit huolehtia lastensa tarpeista. Komitea on usein kehottanut sopimusvaltioita antamaan "vanhemmille ja muille laillisille huoltajille asianmukaista apua heidän hoitaessaan lastenkasvatustehtävänsä" (yleissopimuksen 18 artiklan 2 kohta).

<sup>8</sup> Simputus tarkoittaa rituaaleja ja muita toimia, joihin liittyy häirintää, väkivaltaa tai nöyryyttämistä ja joita käytetään hyväksyttäessä henkilöitä ryhmän jäseniksi.

23. Vammaiset lapset voivat altistua erityisille ruumiillisen väkivallan muodoille, joita ovat esimerkiksi seuraavat:

- a) pakkosterilisaatio erityisesti tyttöjen kohdalla;
- b) hoidoksi naamioitu väkivalta (esimerkiksi elektrokonvulsiohoito (ECT) ja sähköshokit, joita käytetään "torjuntahoitona" lapsen käyttäytymisen hillitsemiseksi); ja
- c) tahallinen vammojen aiheuttaminen lapsille, jotta heitä voidaan käyttää hyväksi kaduilla kerjäämisessä tai muualla.

24. **Ruumiillinen kuritus.** Yleiskommentissa nro 8 (kohta 11) komitea määrittelee "ruumiillisen" tai "fyysisen" rangaistuksen miksi tahansa rangaistukseksi, jossa käytetään fyysistä voimaa ja pyritään aiheuttamaan jonkinasteista kipua tai vaivaa riippumatta siitä, kuinka vähäistä tämä on. Yleisimmin kyse on lasten lyömisestä ("läimäyttäminen", "läpsäyttäminen", "selkäsauna") kädellä tai jollakin välineellä, kuten piiskalla, kepillä, vyöllä, kengällä, puulusikalla jne. Kyse voi myös olla esimerkiksi lasten potkimisesta, ravistelusta tai maahan paiskaamisesta, raapimisesta, nipistämisestä, puremisesta, tukistamisesta tai korvapuustista, keppittämisestä, lasten pakottamisesta olemaan epä mukavissa asennoissa, polttamisesta jollakin aineella tai välineellä tai pakkosyötöstä. Komitean näkemyksen mukaan ruumiillinen kuritus on aina poikkeuksetta halventavaa. Muita erityisiä ruumiillisen kurituksen muotoja on lueteltu riippumattoman asiantuntijan raportissa Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaa tutkimusta varten (A/61/299), kohdat 56, 60 ja 62 artikla).

25. **Seksuaalinen hyväksikäyttö ja riisto.** Seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja riistoon sisältyy:

- a) lapsen houkutteleminen tai pakottaminen osallistumaan mihin tahansa laittomaan tai henkisesti vahingolliseen seksuaaliseen toimintaan;<sup>9</sup>
- b) lasten käyttö kaupallisessa seksuaalisessa hyväksikäytössä;
- c) lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ääni- ja kuvatallenteissa;
- d) lapsiprostituutio, seksiorjuus, seksuaalinen hyväksikäyttö matkailussa ja turismissa, lasten kauppaaminen (maiden sisällä ja välillä) ja myynti seksuaalisiin tarkoituksiin ja pakkoavioliittoihin. Monet lapset joutuvat seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi, johon ei liity fyysistä voimankäyttöä tai rajoittamista, mutta joka on kuitenkin henkisesti päällekkävyä, hyväksikäyttävää ja traumaattista.

---

<sup>9</sup> Seksuaalinen hyväksikäyttö käsittää kaikki seksuaaliset teot, joita aikuinen kohdistaa lapseen ja joilta rikoslaki suojelee lapsia. Myös lasten välillä tapahtuvat seksuaaliset teot katsotaan hyväksikäytöksi, jos tekijänä oleva lapsi on huomattavasti uhrina olevaa lasta vanhempi tai käyttää voimaa, uhkailua tai muuta painostuskeinoja. Lasten välisiä seksuaalisia tekoja ei katsota seksuaaliseksi hyväksikäytöksi, jos lapset ovat iältään sopimusvaltion vapaaehtoiselle seksuaaliselle kanssakäymiselle määrittelemää alaikäraja vanhempia.

26. **Kidutus ja epäinhimillinen tai halventava kohtelu tai rangaistus.** Tämä käsittää kaikenlaisen lapsiin kohdistuvan väkivallan, jolla pyritään saamaan lapselta tunnustus, rankaisemaan lasta oikeuslaitoksen ulkopuolella laittomasta tai ei-toivotusta käyttäytymisestä tai pakottamaan lapset osallistumaan tahtonsa vastaisesti johonkin toimintaan. Tällaista väkivaltaa käyttävät tyypillisesti poliisit ja lainvalvontaviranomaiset, asuntoloiden ja muiden laitosten henkilöstö ja henkilöt, joilla on valtaa lasten suhteen, mukaan lukien ei-valtiolliset aseelliset toimijat. Uhrin ovat usein syrjäytyneitä, epäedullisessa asemassa olevia ja syrjittyjä lapsia, jotka eivät saa suojelua heidän oikeuksiensa ja etunsa puolustamisesta vastuussa olevilta aikuisilta. Näitä ovat lakia rikkoneet lapset, katulapset, vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen lapset sekä ilman huoltajaa olevat lapset. Tällaisten tekojen julmuus aiheuttaa usein elinikäisiä ruumiillisia ja henkisiä vammoja ja sosiaalista stressiä.

27. **Väkivalta lasten keskuudessa.** Tähän kuuluu ruumiillinen, henkinen ja seksuaalinen väkivalta, joka tapahtuu usein kiusaamalla ja jota lapset harjoittavat muita lapsia kohtaan, usein lapsiryhmissä. Tämä ei pelkää vahingoita lapsen ruumiillista ja henkistä koskemattomuutta ja välitöntä hyvinvointia, vaan sillä on usein vakavat seuraukset lapsen kehitykselle, koulutukselle ja yhteiskuntaan sopeutumiselle keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Nuorisojengien harjoittama väkivalta rasittaa voimakkaasti lapsia, sekä uhreja että tekijöitä. Vaikka lapset ovat toimijoita, lapsista vastuussa olevien aikuisten on ratkaisevan tärkeää puuttua asianmukaisesti kaikkiin väkivaltayrityksiin ja ehkäistä tällaista väkivaltaa. Samalla on varmistettava, ettei toimilla pahenneta väkivaltaa soveltaen rankaisevaa lähestymistapaa, jossa väkivaltaan vastataan väkivallalla.

28. **Itsensä vahingoittaminen.** Tähän kuuluvat syömishäiriöt, huumausaineiden käyttö ja väärinkäyttö, itse aiheutetut vammat, itsemurha-ajatukset, itsemurhayritykset ja varsinainen itsemurha. Komitea on erityisen huolissaan nuorten itsemurhasta.

29. **Vahingolliset käytännöt.** Näitä ovat muun muassa seuraavat näihin kuitenkin rajoittumatta:

- a) ruumiillinen kuritus ja muut julmat tai halventavat rankaisumuodot;
- b) naisten ja tyttöjen sukupuolielinten silpominen;
- c) amputaatiot, sitominen, arpien aiheuttaminen, polttaminen ja polttomerkitseminen;
- d) väkivaltaiset ja halventavat siirtymäriitit, tyttöjen pakkosyöttäminen, lihottaminen ja neitsyystestit (tyttöjen sukupuolielinten tutkiminen);
- e) pakkoavioliitto ja varhainen avioliitto;
- f) kunniarikokset, väkivallantekojen kostaminen (jolloin eri ryhmittymien väliset kiistat ulotetaan osapuolten lapsiin) ja myötäjäisiin liittyvät kuolemat ja väkivalta;
- g) syytökset "noituudesta" ja muut siihen liittyvät vahingolliset käytännöt, kuten "manaaminen";
- h) kitakielekkeen ja hampaiden poisto.

30. **Väkivalta joukkotiedotusvälineissä.** Joukkotiedotusvälineet, etenkin iltapäivälehdet ja keltainen lehdistö, pyrkivät korostamaan järkyttäviä tapahtumia ja luovat näin vääristyneen ja stereotyyppisen kuvan lapsista, erityisesti epäedullisessa asemassa olevista lapsista tai nuorista, jotka kuvataan usein väkivaltaisiksi tai rikollisiksi ainoastaan siksi, että he saattavat käyttäytyä tai pukeutua poikkeavalla tavalla. Tällaiset stereotyyppit tasoittavat tietä rankaisevaan lähestymistapaan perustuvilla julkisilla poliitikoille, joihin saattaa kuulua väkivalta vastatoimena lasten ja nuorten oletetuille tai tosiasiallisille väärinkäytöksille.

31. **Tieto- ja viestintätekniiikan välityksellä tapahtuva väkivalta.**<sup>10</sup> Tieto- ja viestintätekniiikan alalla lasten suojeluun liittyy riskejä seuraavilla päällekkäisillä alueilla:

- a) Lasten seksuaalisessa hyväksikäytössä tuotetaan lapsia hyväksikäyttäviä kuva- ja äänitallenteita internetin ja muiden tieto- ja viestintätekniiikoiden avulla;
- b) Lapsiin liittyvien sopimattomien, yksittäistä lasta tai lapsiryhmiä pilkkaavien valokuvien tai pseudovalokuvien ("muodonmuutos") ja videotallenteiden ottaminen, tekeminen, ottamisen salliminen, jakelu, näyttäminen, hallussapito tai mainostaminen;
- c) Lapset tieto- ja viestintätekniiikan käyttäjinä:
  - i) Tiedon vastaanottajina lapset saattavat altistua tosiasiallisesti tai mahdollisesti haitallisille mainoksille, roskapostille, sponsoroinnille, henkilökohtaisille tiedoille ja sisällölle, joka on hyökkäävää, väkivaltaista, vihamielistä, vääristynyttä, rasistista, pornografista<sup>11</sup>, ei-toivottua ja/tai harhaanjohtavaa;
  - ii) Kun lapset ovat yhteydessä toisiinsa tieto- ja viestintätekniiikan välityksellä, he voivat joutua kiusatuiksi, ahdistelluiksi tai vaanituiksi (lapsen "houkuttelu") ja/tai pakotetuiksi, huijatuiksi tai suostutelluiksi tapaamaan tuntemattomia verkon ulkopuolella, antamaan henkilötietoja ja/tai viekoitelluiksi seksuaaliseen kanssakäymiseen ("grooming");
  - iii) Toimijoina lapset voivat olla osallisina toistensa kiusaamisessa tai ahdistelussa, pelata pelejä, jotka vaikuttavat kielteisesti heidän henkiseen kehitykseensä, luoda ja ladata epäsopevaa seksuaalista aineistoa, antaa harhaanjohtavia tietoja tai neuvoja ja/tai olla osallisena laittomassa lataamisessa, tietojärjestelmiin murtautumisessa, uhkapelaamisessa, rahahuijauksissa ja/tai terrorismissa.<sup>12</sup>

---

<sup>10</sup> Tietotekniikalla, kuten internetillä ja matkapuhelimilla, voi olla merkittävä tehtävä lasten suojelemisessa vaaroilta, ja sen avulla voidaan raportoida epäilyistä tai tosiasiallisesta väkivallasta tai huonosta kohtelusta. Suojeleva ympäristö on luotava sääntelemällä ja valvomalla tietotekniikkaa ja antamalla lapsille valmiudet tietotekniikan turvalliseen käyttöön.

<sup>11</sup> Pornografialle altistuminen voi lisätä lasten välistä seksuaalista hyväksikäyttöä, jos pornografialle altistuneet lapset kokeilevat näkemäänsä käytännössä nuorempien lasten kanssa tai sellaisten lasten kanssa, jotka ovat helposti hyväksikäytettävissä tai joihin lapsilla on määräysvaltaa.

<sup>12</sup> Muokattu EUKids Online -hankkeen tuottamasta taulukosta, viitattu julkaisussa *AUPS in Context: Establishing Safe and Responsible Online Behaviours* (Becta, 2009), s. 6. Katso myös Rio de Janeiron julistus ja vetoamus lasten ja nuorten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja lopettamiseksi. Saatavilla osoitteessa <http://iicongressomundial.net/congresso/arquivos/Rio%20Declaration%20and%20Call%20for%20Action%20-%20FINAL%20Version.pdf>.

32. **Laitoksissa ja järjestelmissä tapahtuvat lapsen oikeuksien loukkaukset.** Lasten suojelemisesta väkivallan kaikilta muodoilta vastuussa olevat viranomaiset voivat valtionhallinnon kaikilla tasoilla aiheuttaa suoraan tai epäsuoraan vahinkoa, jos heillä ei ole tehokkaita keinoja panna täytäntöön yleissopimuksen mukaisia velvollisuuksia. Laiminlyöntejä ovat muun muassa lainsäädännön ja muiden määräysten hyväksymättä tai muuttamatta jättäminen, lakien ja muiden määräysten puutteellinen täytäntöönpano ja riittämättömien materiaalien, teknisten ja inhimillisten voimavarojen ja valmiuksien osoittaminen lapsiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseen, ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen. Laiminlyönniksi katsotaan myös se, jos toimenpiteisiin ja ohjelmiin ei ole osoitettu riittäviä resursseja lapsiin kohdistuvan väkivallan lopettamisessa saavutetun edistyksen tai toimissa olleiden puutteiden määrittämiseen, arvioimiseen ja valvomiseen. Ammatilliset voivat myös tietyissä toimissa väärinkäyttää lasten oikeutta olla joutumatta väkivallan kohteeksi, jos he esimerkiksi hoitavat tehtäviään ottamatta huomioon lapsen etua, näkemyksiä ja kehityksellisiä tavoitteita.

## 2. "silloin kun hän on...hoidossa"

33. **"Huoltajien" määritelmä.** Komitea katsoo, että vaikka lapsen kehittyviä valmiuksia ja kehittyvää itsenäisyyttä on kunnioitettava, kaikki alle 18-vuotiaat ovat tai heidän pitäisi olla kuitenkin jonkun henkilön "hoidossa". Lapset voivat olla ainoastaan kolmessa erilaisessa tilanteessa: vapaita<sup>13</sup>, ensisijaisten huoltajien tai sijaishuoltajien hoidossa tai valtion tosiasiallisessa hoidossa. Yleissopimuksen 19 artiklan 1 kohdassa "huoltajaksi" määritellään "vanhemmat, lailliset huoltajat tai kuka tahansa muu, jonka hoidossa lapsi on". Tämä määritelmä kattaa ne, joilla on selkeä, laillisesti tunnustettu, ammatillis-eettinen ja/tai kulttuurinen vastuu lapsen turvallisuudesta, terveydestä, kehityksestä ja hyvinvoinnista ja joita ovat ensisijaisesti: vanhemmat, sijaisvanhemmat, adoptiovanhemmat, islamilaisen lain mukaiset kafalah-huoltajat, huoltajat, suurperheen ja yhteisön jäsenet, oppilaitosten, koulujen ja varhaiskasvatustilosten henkilöstö, vanhempien palkkaamat lastenhoitajat, virkistys- ja urheiluseurojen valmentajat, mukaan lukien nuorisoryhmien valvojat, työpaikkojen työntekijät tai esimiehet ja huoltajan asemassa oleva (julkisen tai muun sektorin) laitoshenkilöstö, kuten terveydenhuollosta, nuoriso-oikeudesta, lastenhoidosta ja lastenkodeista vastaavat aikuiset. Jos lapset ovat ilman huoltajaa, valtio on tosiasiallinen huoltaja.

---

<sup>13</sup> Ottaen huomioon komitean aikaisemmin sopimusvaltioille antaman suosituksen, jonka mukaan sekä tyttöjen että poikien avioliittoikä on nostettava 18 vuoteen (yleiskommentti nro 4 (2003) nuorten terveydestä ja kehityksestä lapsen oikeuksien yleissopimuksen yhteydessä, kohta 20), ja ottaen huomioon lasten erityisen alttiuden huonolle kohtelulle komitea katsoo, että 19 artikla koskee myös alle 18-vuotiaita lapsia, jotka ovat saavuttaneet täysi-ikäisyyden tai vapauden varhaisen avioliiton ja/tai pakkoavioliiton kautta.

34. **Hoitoympäristön määritelmä.** Hoitoympäristöt ovat paikkoja, joissa lapset viettävät aikaa "vakituisen" ensisijaisen huoltajansa (kuten vanhemman tai huoltajan) tai sijaishuoltajan tai "väliaikaisen" huoltajan (kuten opettajan tai nuorisoryhmän ohjaajan) valvonnassa joko lyhytaikaisesti, pitkäaikaisesti, toistuvasti tai vain kerran. Lapset siirtyvät usein hyvin tiheästi ja joustavasti hoitoympäristöstä toiseen, mutta ensisijainen huoltaja vastaa heidän turvallisuudestaan ympäristöstä toiseen siirryttäessä joko suoraan tai yhteistyössä sijaishuoltajan kanssa (esimerkiksi matkalla kouluun ja koulusta tai veden, polttoaineen, ruoan tai eläinten ruoan hakumatkalla). Lasten katsotaan olevan ensisijaisen tai sijaishuoltajan "hoidossa" silloinkin, kun heitä ei fyysisesti valvota hoitoympäristössä, esimerkiksi kun he leikkivät poissa näkyvistä tai käyttävät internetiä ilman valvontaa. Yleisiä hoitoympäristöjä ovat perheiden kodit, koulut ja muut oppilaitokset, varhaiskasvatuksen hoitoympäristöt, koulun jälkeiset iltapäivähoitopaikat, vapaa-ajan vietto-, urheilu-, kulttuuri- ja virkistyspaikat, uskonnolliset laitokset ja uskontojen harjoittamispaikat. Terveystieteiden, kuntoutus- ja hoitolaitoksissa, työpaikoilla ja oikeuslaitoksen yhteydessä lapset ovat ammattilaisten tai julkisten toimijoiden huostassa. Näiden on otettava huomioon lapsen etu ja taattava lapsen oikeus suojeluun, hyvinvointiin ja kehitykseen. Kolmas ympäristö, jossa lasten suojelu, hyvinvointi ja kehitys on myös turvattava, ovat pakolaisille ja konfliktien ja/tai luonnonkatastrofien vuoksi asuinsijoiltaan siirtymään joutuneille henkilöille tarkoitettut asuinalueet, yhteisöt ja leirit tai asutukset.<sup>14</sup>

35. **Lapset, joilla ei ole ilmeistä ensisijaista huoltajaa tai sijaishuoltajaa.** Yleissopimuksen 19 artikla koskee myös lapsia, joilla ei ole ensisijaista huoltajaa, sijaishuoltajaa tai muuta henkilöä, jolle lapsen suojelu ja hyvinvointi on uskottu. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten vastuulla olevissa kotitalouksissa elävät lapset, katu-lapset, siirtolaisvanhempien lapset tai lapset, jotka ovat ilman huoltajaa kotimaansa ulkopuolella.<sup>15</sup> Sopimusvaltiolla on velvollisuus kantaa tosiasiallisen huoltajan tai sen henkilön vastuu, "jonka hoidossa lapsi on", vaikka lapsi ei olisi fyysisessä hoitoympäristössä, kuten sijaiskodissa, ryhmäkodissa tai kansalaisjärjestön tiloissa. Sopimusvaltiolla on velvollisuus "taata lapselle hänen hyvinvointinsa edellyttämä suojelu ja huolto" (3 artiklan 2 kohta) ja "taata vaihtoehtoinen hoito lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa" (20 artikla). Näiden lasten oikeuksien takaamiseksi on olemassa erilaisia keinoja, mielellään perhetyyppisiä hoitojärjestelyjä, jotka on tutkittava huolellisesti sen kartoittamiseksi, onko lapsilla riski joutua väkivallan kohteeksi.

36. **Väkivallantekijät.** Lapset voivat altistua väkivallalle, jota harjoittavat ensisijaiset huoltajat tai sijaishuoltajat ja/tai muut, joilta lasten huoltaja ei suojele lapsia (esimerkiksi naapurit, ikätoverit ja tuntemattomat henkilöt). Lisäksi lapsilla on vaara joutua väkivallan kohteeksi monissa ympäristöissä, joissa ammattilaiset ja julkiset toimijat ovat usein väärinkäyttäneet valtaansa lapsiin, kuten kouluissa, asuntoloissa ja poliisi- tai oikeuslaitoksissa. Kaikki nämä olosuhteet kuuluvat 19 artiklan soveltamisalaan, joka ei rajoitu pelkästään huoltajien henkilökohtaisissa yhteyksissä harjoittamaan väkivaltaan.

### 3. "ryhtyvät..."

37. "Ryhtyvät" on ilmaus, joka ei jätä sopimusvaltioille mitään harkinnanvaraa. Näin ollen sopimusvaltioita sitoo tiukka velvollisuus ryhtyä "kaikkiin asianmukaisiin toimiin" pannakseen tämän oikeuden täysimääräisesti täytäntöön kaikkien lasten osalta.

<sup>14</sup> Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevassa tutkimuksessa kuvataan ympäristöjä, joissa lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa esiintyy; katso myös yksityiskohtaiset ohjeet lasten sijaishuoltoa koskevista ohjeista (*Guidelines for the Alternative Care of Children*).

<sup>15</sup> Kuten on määritelty komitean yleiskommentissa nro 6 (2005, kohta 7).

#### 4. "kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin"

38. **Yleiset täytäntöönpano- ja valvontatoimenpiteet.** Komitea kiinnittää sopimusvaltioiden huomion yleiskommenttiin nro 5 (2003) lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleisistä täytäntöönpanotoimenpiteistä.<sup>16</sup> Komitea pyytää sopimusvaltioita tutustumaan myös sen yleiskommenttiin nro 2 (2002) riippumattomien kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden roolista lapsen oikeuksien edistämiseksi ja suojelussa. Nämä täytäntöönpano- ja valvontatoimenpiteet ovat välttämättömiä 19 artiklan toteuttamisen kannalta.

39. **"Kaikkiin asianmukaisiin...toimiin".** Ilmaus "asianmukainen" viittaa laajaan valikoimaan kaikkia valtionhallinnon sektoreita koskevia toimia, joihin on ryhdyttävä ja joiden on oltava tehokkaita väkivallan kaikkien muotojen ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi. "Asianmukaista" ei voi tulkita siten, että se tarkoittaisi väkivallan joidenkin muotojen hyväksymistä. Tämä edellyttää integroitua, yhtenäistä, monialaista ja koordinoitua järjestelmää, johon sisältyvät kaikki 19 artiklan 1 kohdassa määritellyt toimet kaikkien 2 kohdassa lueteltujen puuttumistoimien osalta. Erilliset ohjelmat ja toimet, joita ei ole sisällytetty osaksi kestäväää ja koordinoitua hallituksen politiikkaa ja infrastruktuuria, ovat vaikutukseltaan rajallisia. Lasten osallistuminen tässä esiteltujen toimien kehittämiseen, valvontaan ja arviointiin on olennaista.

40. Lainsäädännöllisillä toimilla viitataan sekä lainsäädäntöön, talousarvio mukaan lukien, että täytäntöön- ja toimeenpanotoimiin. Näihin kuuluvat kansalliset, alueelliset ja paikalliset lait ja kaikki asiaankuuluvat määräykset, jotka määrittelevät kehykset, järjestelmät, mekanismit ja asianomaisten virastojen ja toimivaltaisten viranomaisten roolit ja vastuut.

41. Sopimusvaltiot, jotka eivät vielä ole toteuttaneet seuraavia, on:

- a) ratifioitava yleissopimuksen kaksi valinnaista pöytäkirjaa ja muut kansainväliset ja alueelliset ihmisoikeussopimukset, jotka suojelevat lapsia, kuten vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ja sen valinnainen pöytäkirja sekä kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus;
- b) tarkistettava ja poistettava yleissopimuksen tavoitteen ja päämäärän tai muutoin kansainvälisen oikeuden vastaiset julistukset ja varaukset;
- c) vahvistettava yhteistyötä sopimusvalvontaelinten ja muiden ihmisoikeusmekanismien kanssa;
- d) tarkistettava ja muutettava kansallinen lainsäädäntö vastaamaan 19 artiklaa ja pantava se täytäntöön kokonaisvaltaisesti yleissopimuksen puitteissa, laadittava kattava lapsen oikeuksia koskeva politiikka ja varmistettava, että lapsiin kohdistuvan väkivallan kaikki muodot kielletään ehdottomasti kaikissa yhteyksissä ja että tekijöihin sovelletaan tehokkaita ja asianmukaisia sanktioita;<sup>17</sup>
- e) varattava riittävät talousarviomäärärahat lainsäädännön ja kaikkien muiden toimien täytäntöönpanoon, joilla pyritään lopettamaan lapsiin kohdistuva väkivalta;
- f) varmistettava, että kaikkia lapsiuhreja ja -todistajia suojellaan ja heille taataan tehokas pääsy oikeussuojakeinojen ja hyvityksen piiriin;

<sup>16</sup> Katso erityisesti kohdat 9 (tarvittavat toimenpiteet), 13 ja 15 (yleissopimuksesta irtautuminen ja varaukset) sekä 66 ja 67 (yleissopimuksen levittäminen).

<sup>17</sup> "Sanktioiden" yhteydessä "tekijällä" ei tarkoiteta lapsia, jotka vahingoittavat itseään. Muita lapsia vahingoittavien lasten kohtelun tulisi olla luonteeltaan kasvattavaa ja terapeutista.



- g) varmistettava, että asiaankuuluva lainsäädäntö suojelee lapsia riittävästi tiedotusvälineiden ja tieto- ja viestintäteknikan suhteen;
- h) laadittava ja toteutettava sosiaalisia ohjelmia, jotka edistävät mahdollisimman myönteistä lastenkasvatusta tarjoamalla integroituja palveluja ja tarvittavaa tukea lapselle ja niille, joiden hoidossa lapsi on;
- i) pantava lait ja oikeudelliset menettelyt täytäntöön lapsiystävällisellä tavalla, mukaan lukien lapsille tarkoitetut oikeussuojakeinot, jos heidän oikeuksiaan on loukattu;
- j) perustettava riippumaton kansallinen lasten oikeuksiin keskittyvä instituutio ja tuettava sen toimintaa.

42. Hallinnollisissa toimissa tulisi ottaa huomioon hallituksen velvollisuus laatia politiikkoja, ohjelmia ja seuranta- ja valvontajärjestelmiä, joita lapsen suojeleminen väkivallan kaikilta muodoilta edellyttää. Näitä ovat:

*a) Kansallisella ja alemmilla hallintotasoilla:*

- i) yhteyskeskuksen perustaminen hallitustasolle koordinoimaan lastensuojelustrategioita ja -palveluja;
- ii) virastojen välisiin ohjauskomiteoihin kuuluvien sidosryhmien välisten tehtävien, vastuiden ja suhteiden määrittely, jotta ne voivat tehokkaasti hallita ja valvoa kansallisen ja alemmien tasojen täytäntöönpanoelimiä ja saattaa ne vastuuseen;
- iii) sen varmistaminen, että palveluja hajautettaessa turvataan niiden laatu, vastuullisuus ja oikeudenmukainen jakautuminen;
- iv) järjestelmällisten ja läpinäkyvien budjetointiprosessien toteuttaminen, jotta osoitetut voimavarat voidaan käyttää parhaalla mahdollisella tavalla lasten suojeluun, myös ehkäisytoimiin;
- v) kattavan ja luotettavan kansallisen tiedonkeruujärjestelmän perustaminen, jotta voidaan varmistaa järjestelmien, palvelujen, ohjelmien ja tulosten järjestelmällinen valvonta ja arviointi (vaikutusten analysointi) sellaisten indikaattoreiden perusteella, jotka ovat yhdenmukaisia yleismaailmallisten standardien kanssa ja jotka on mukautettu ottaen huomioon paikalliset tavoitteet;
- vi) tuen tarjoaminen kansallisille ihmisoikeusinstituutioille ja erityisesti lapsen oikeuksiin keskittyvien toimijoiden, kuten lapsiasiavaltuutettujen, perustamisen tukeminen, jos tällaisia ei vielä ole olemassa.<sup>18</sup>

*b) Valtiollisten, ammatillisten ja kansalaisyhteiskunnan instituutioiden tasolla:*

- i) seuraavien kehittäminen ja täytäntöönpano (omistajuuteen ja kestävyYTEEN kannustavien osallistavien prosessien avulla):
  - a. virastojen sisäiset ja väliset lastensuojelupolitiikat;

<sup>18</sup> Katso yleiskommentti nro 2, erityisesti kohdat 1, 2, 4 ja 19.

b. kaikkia lastenhoitopalveluja ja -ympäristöjä koskevat ammatikuntien eettiset säännöt, ohjeistukset, yhteisymmärryspöytäkirjat ja hoitostandardit (mukaan lukien päiväkodit, koulut, sairaalat, urheiluseurat, asuntolat jne.);

ii) akateemisten opetus- ja koulutuslaitosten ottaminen mukaan lastensuojelua koskeviin aloitteisiin;

iii) laadukkaiden tutkimusohjelmien edistäminen.

43. Sosiaalisten toimien tulisi heijastaa hallituksen sitoumusta täyttää lapsella suojeluun olevat oikeudet ja kattaa perus- ja kohdennetut palvelut. Näitä voivat käynnistää ja toteuttaa sekä julkiset että kansalaisyhteiskunnan toimijat valtion vastuulla. Tällaisia toimia ovat seuraavat:

*a) Sosiaalipoliittiset toimet, joilla pyritään vähentämään lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiä ja ehkäisemään sitä, kuten:*

i) lapsen huolenpito- ja suojelutoimenpiteiden sisällyttäminen sosiaalipoliittikan yleisiin järjestelmiin;

ii) sellaisten tekijöiden ja olosuhteiden tunnistaminen ja ehkäiseminen, jotka estävät haavoittuvia ryhmiä käyttämästä palveluja ja nauttimasta täysimääräisesti oikeuksistaan (mukaan lukien muun muassa alkuperäiskansoihin ja vähemmistöihin kuuluvat lapset ja vammaiset lapset);

iii) köyhyyden vähentämiseen tähtäävät strategiat, kuten riskiperheille tarjottava taloudellinen ja sosiaalinen tuki;

iv) julkiset terveys-, turvallisuus-, asunto-, työllisyys- ja koulutuspolitiikat;

v) terveydenhuolto-, sosiaaliturva- ja oikeuspalveluihin pääsyn parantaminen;

vi) lapsiystävällisten kaupunkien suunnittelu;

vii) alkoholin, laittomien huumeiden ja aseiden kysynnän ja saatavuuden vähentäminen;

viii) yhteistyö joukkotiedotusvälineiden ja tieto- ja viestintätekniikkateollisuuden kanssa lasten huolenpitoa ja suojelua koskevien maailmanlaajuisten standardien kehittämiseksi, edistämiseksi ja täytäntöön panemiseksi;

ix) ohjeiden kehittäminen lasten suojelemiseksi joukkotiedotusvälineiden tuottamalta tiedolta ja aineistolta, jossa ei kunnioiteta lapsen ihmisarvoa ja koskemattomuutta, leimaavan kielenkäytön poistaminen, pidättäytyminen lapsia koskettavien, perhepiirissä tai muualla tapahtuneiden tapahtumien raportoisesta tavalla, joka johtaa lapsen uudelleen vainoamiseen, ja sellaisten ammatillisten tutkintamenetelmien edistäminen, jotka perustuvat eri lähteisiin, joihin kaikki osapuolet voivat tutustua;

x) mahdollisuuksien tarjoaminen lapsille ilmaista näkemyksensä ja odotuksensa tiedotusvälineissä ja päästä lastenohjelmien lisäksi mukaan kaikenlaisen tiedon tuottamiseen ja levittämiseen, mukaan lukien raporttereina, analysoijina ja kommentaattoreina, jotta voidaan tukea asianmukaista julkisuuskuvaa lapsista ja lapsuudesta.

*b) Sosiaaliset ohjelmat, joilla tuetaan lasta yksilönä sekä lapsen perhettä ja muita huoltajia, jotta nämä voivat toteuttaa mahdollisimman myönteistä lastenkasvatusta, kuten:*

i) lapsille: lastenhoitoon, lapsen varhaiskehitykseen ja iltapäivähoitoon liittyvät ohjelmat, lasten ja nuorten ryhmät ja kerhot, vaikeuksissa olevien lasten neuvontapalvelut (myös itseään vahingoittaville lapsille), 24 tuntia vuorokaudessa käytettävissä olevat maksuttomat lasten neuvontalinjat, joissa on koulutettua henkilöstöä, ja sijaisperheille tarkoitetut palvelut, joita arvioidaan aika ajoin;

ii) perheille ja muille huoltajille: yhteisöperustaiset vertaistukiryhmät, joissa käsitellään psykososiaalisia ja taloudellisia haasteita (esimerkiksi kasvatus- ja mikroluottoryhmät), hyvinvointiohjelmat, joilla tuetaan perheiden elintasoja, mukaan lukien suora avustus tietynikäisille lapsille, neuvonta huoltajille, joilla on työllisyyteen, asumiseen ja/tai lastenkasvatukseen liittyviä ongelmia, terapiaohjelmat (mukaan lukien vertaistukiryhmät) sellaisten huoltajien auttamiseksi, joilla on perheväkivaltaan, alkoholi-riippuvuuteen tai huumeisiin liittyviä ongelmia tai muita mielenterveyteen liittyviä tarpeita.

44. Koulutuksellisilla toimilla tulisi puuttua asenteisiin, perinteisiin, tapoihin ja käyttäytymiseen, joissa suvaitaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja jotka edistävät sitä. Toimien tulisi kannustaa avoimeen keskusteluun väkivallasta. Myös tiedotusvälineet ja kansalaisyhteiskunta tulisi ottaa tähän mukaan. Toimien tulisi tukea lasten elämäntaitoja, tietämystä ja osallistumista sekä vahvistaa huoltajien ja lasten kanssa tekemisissä olevien ammattilaisten valmiuksia. Toimia voivat käynnistää ja toteuttaa sekä julkiset että kansalaisyhteiskunnan toimijat valtion vastuulla. Erityisiä esimerkkejä ovat muun muassa seuraavat:

a) *kaikille sidosryhmille*: julkiset tiedotusohjelmat ja -kampanjat, joita toteuttavat mielipidejohtajat ja tiedotusvälineet myönteisen lastenkasvatuksen edistämiseksi ja väkivaltaa suvaitsevien tai siihen kannustavien kielteisten yhteiskunnallisten asenteiden ja käytäntöjen poistamiseksi, yleissopimuksen, tämän yleiskommentin ja sopimusvaltioiden raporttien levittäminen lapsiystävällisissä ja käytettävissä olevissa muodoissa, sellaisten toimien tukeminen, joilla tarjotaan koulutusta ja neuvontaa lasten suojelemisesta tieto- ja viestintätekniikan yhteydessä;

b) *lapsille*: täsmällisten, saatavilla olevien ja lapsen ikään nähden sopivien tietojen tarjoaminen ja elämäntaitojen vahvistaminen, jotta lapset pystyvät suojelemaan itseään tietyiltä riskeiltä, kuten tieto- ja viestintätekniikan riskeiltä, ja luomaan myönteisiä suhteita ikätoverien kanssa ja torjumaan kiusaamista, tietämyksen vahvistaminen yleisistä lapsen oikeuksista ja erityisesti lapsen oikeudesta tulla kuulluksi ja saada näkemyksensä otetuksi huomioon esimerkiksi koulun opetussuunnitelman ja muiden keinojen välityksellä;

c) *perheille ja yhteisöille*: myönteiseen lastenkasvatukseen liittyvä koulutus vanhemmille ja huoltajille, täsmällisten ja käytettävissä olevien tietojen tarjoaminen erityisistä riskeistä ja siitä, kuinka lapsia tulee kuunnella ja ottaa heidän näkemyksensä vakavasti;

d) *ammattilaisille ja laitoksille* (julkinen sektori ja kansalaisyhteiskunta):

- i) yleisen ja tehtäväkohtaisen (tarvittaessa myös alojen välisen) perus- ja täydennyskoulutuksen tarjoaminen lapsen oikeuksiin perustuvasta lähestymistavasta 19 artiklaan ja sen soveltamiseen kaikille ammattilaisille ja muille lasten parissa ja lasten puolesta työskenteleville (mukaan lukien opettajat kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla, sosiaalityöntekijät, lääkärit, sairaanhoitajat ja muut terveydenhuollon ammattilaiset, psykologit, lakimiehet, tuomarit, poliisit, ehdonalaisen valvojat ja vanginvartijat, toimittajat, yhteisötyöntekijät, asuntoloiden hoitajat, virkamiehet ja viranomaiset, turvapaikkaviranomaiset ja perinteiset ja uskonnolliset johtajat);
- ii) virallisesti tunnustettujen sertifiointijärjestelmien kehittäminen oppi- ja koulutuslaitosten ja ammattiyhteisöjen kanssa, jotta koulutusta voidaan säännellä ja se voidaan tunnustaa;
- iii) sen varmistaminen, että yleissopimus on osa kaikkien sellaisten ammattilaisten koulutussuunnitelmaa, joiden oletetaan työskentelevän lasten parissa ja lasten puolesta;
- iv) lapsiystävällisten koulujen ja muiden aloitteiden tukeminen, kuten lasten osallistumisen kunnioittaminen;
- v) lasten huolenpitoa ja suojelua koskevien tutkimusten tukeminen.

## B. 19 artiklan 2 kohta

### "tällaisten suojelutoimien tulisi tarvittaessa sisältää..."

45. **Toimien valikoima.** Kokonaisvaltainen lastensuojelujärjestelmä edellyttää kattavia ja integroitua toimia kaikissa 19 artiklan 2 kohdassa määritellyissä vaiheissa, ja samalla on otettava huomioon kunkin sopimusvaltion sosiokulttuuriset perinteet ja oikeusjärjestelmä.<sup>19</sup>

46. **Ehkäisy.** Komitea painottaa mitä voimakkaimmin, että lapsen suojelun lähtökohtana on oltava väkivallan kaikkien muotojen ennaltaehkäisy ja nimenomainen kieltäminen. Valtioiden velvollisuutena on ryhtyä kaikkiin toimiin taatakseen, että lasten hoidosta, ohjauksesta ja kasvatuksesta vastuussa olevat aikuiset kunnioittavat ja suojelevat lasten oikeuksia. Ehkäisy kattaa julkiset terveydenhuolto- ja muut toimet, joilla edistetään kaikkien lasten kunnioittavaa ja väkivallatonta lastenkasvatusta, jossa pyritään puuttumaan väkivallan perimmäisiin syihin lapsen, perheen, väkivallan tekijän, yhteisön, instituutioiden ja yhteiskunnan tasolla. Yleisen (ensisijaisen) ehkäisyn ja kohdennetun (toissijaisen) ehkäisyn on oltava aina tärkeimpänä painopisteenä lastensuojelujärjestelmiä kehitettäessä ja toteutettaessa. Ehkäisytoimet tarjoavat parhaat tulokset pidemmällä aikavälillä. Ehkäisyyn sitoutuminen ei kuitenkaan vähennä valtioiden velvollisuuksia puuttua väkivaltaan tehokkaasti, jos sitä esiintyy.

47. Ehkäisytoimia ovat muun muassa seuraavat:

*a) kaikille sidosryhmille:*

<sup>19</sup> Myös lasten sijaishuoltoa koskevissa ohjeissa (*Guidelines for the Alternative Care of Children*) annetut yksityiskohtaiset ohjeet tulisi ottaa huomioon kussakin vaiheessa.

i) sellaisten asenteiden haastaminen, jotka ylläpitävät väkivallan kaikkien muotojen suvaitsemista, kuten sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, uskontoon, etniiseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, vammaisuuteen ja muuhun voimasuhteiden epätasapainoon perustuva väkivalta;

ii) yleissopimuksen kokonaisvaltaisesta ja myönteisestä lastensuojeluun sovellettavasta lähestymistavasta tiedottaminen kekseliäiden julkisten kampanjoiden, koulujen ja vertaiskoulutuksen, perheille, yhteisöille ja instituutioille suunnattujen koulutusaloitteiden, ammattilaisten ja ammattiryhmien, kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan avulla;

iii) kumppanuuksien luominen yhteiskunnan kaikkien sektoreiden kanssa, mukaan lukien lapset itse, kansalaisjärjestöt ja tiedotusvälineet;

*b) lapsille:*

i) kaikkien lasten rekisteröiminen, jotta heidän on helpompi päästä palvelujen ja oikeussuojakeinojen piiriin;

ii) lasten tukeminen suojelemaan itse itseään ja ikätovereitaan lisäämällä heidän tietoisuuttaan oikeuksistaan ja kehittämällä heidän sosiaalisia taitojaan ja ottamalla käyttöön lasten ikään nähden sopivia voimaannuttamisstrategioita;

iii) mentorointiohjelmien toteuttaminen vastuullisten ja luotettavien aikuisten ottamiseksi mukaan sellaisten lasten elämään, joiden on havaittu tarvitsevan lisätukea huoltajiltaan saaman tuen lisäksi;

*c) perheille ja yhteisöille:*

i) vanhempien ja huoltajien tukeminen ymmärtämään ja toteuttamaan laadukkaita lastenkasvatusmenetelmiä, jotka perustuvat tietoon lasten oikeuksista, kehityksestä ja positiivisista kurinpitomenetelmistä, jotta voidaan tukea perheiden valmiuksia tarjota lapsille turvallinen ympäristö;

ii) synnytystä edeltävien ja sen jälkeisten palvelujen, kotikäyntiohjelmien, laadukkaiden lapsen varhaiskehitysohjelmien ja epäedullisessa asemassa olevien ryhmien tuloja lisäävien ohjelmien toteuttaminen;

iii) mielenterveyspalvelujen, huumausaineiden väärinkäyttöön liittyvän hoidon ja lastensuojelupalvelujen välisten yhteyksien vahvistaminen;

iv) tukiohjelmien ja perhetukikeskusten järjestäminen erityisen hankalissa tilanteissa oleville perheille;

v) turvakotien ja kriisikeskusten järjestäminen perheväkivaltaa kokeneille vanhemmille (etupäässä naisille) ja heidän lapsilleen;

vi) perheiden avustaminen ottamalla käyttöön toimenpiteitä, joilla tuetaan perheen yhtenäisyyttä ja taataan lapsille heidän oikeuksiensa täysimääräinen käyttäminen ja niistä nauttiminen yksityisoloissa pidättäytyen, tilanteen mukaan, puuttumasta asiattomasti lasten yksityisiin ja perhesuhteisiin.<sup>20</sup>

*d) ammattilaisille ja laitoksille (julkinen sektori ja kansalaisyhteiskunta):*

i) ehkäisymahdollisuuksien määrittely sekä tutkimustulosten ja kerättyjen tietojen huomioiminen politiikoissa ja käytännöissä;

ii) oikeusperustaisten lastensuojelupolitiikkojen ja -menettelyjen sekä ammattillisten eettisten sääntöjen ja hoitostandardien täytäntöönpano osallistavaa prosessia hyödyntäen;

iii) väkivallan ehkäisy hoitoympäristöissä ja oikeuslaitoksissa muun muassa kehittämällä ja toteuttamalla yhteisöperustaisia palveluja, jotta laitokseen sijoittamista ja pidättämistä voidaan käyttää viimeisenä keinona ja vain, jos se on lapsen edun mukaista.

**48. Tunnistaminen.**<sup>21</sup> Tähän kuuluu tiettyihin yksilöihin tai lapsiryhmiin ja huoltajiin liittyvien riskitekijöiden tunnistaminen (jotta voidaan aloittaa kohdennetut ehkäisytoimet) ja tosiasiallisen huonon kohtelun merkien tunnistaminen (jotta asianmukaisiin puuttumistoimiin voidaan ryhtyä mahdollisimman varhain). Tämä edellyttää sitä, että kaikki lasten kanssa kosketuksiin tulevat henkilöt ovat tietoisia väkivallan kaikkien muotojen riskitekijöistä ja indikaattoreista, ovat saaneet opastusta näiden indikaattoreiden tulkintaan ja että heillä on tarvittavat tiedot sekä halukkuus ja valmiudet ryhtyä asianmukaisiin toimiin (mukaan lukien suoje-lun järjestäminen hätätilanteessa). Lapsille on järjestettävä mahdollisimman monia tilaisuuksia viestiä kehittymässä olevista ongelmista ennen kuin ne johtavat kriisitilanteeseen, ja aikuisille on tarjottava tilaisuus tunnistaa tällaiset ongelmat ja puuttua niihin, vaikkei lapsi suoraan pyytäkään apua. Erityistä tarkkaavaisuutta tarvitaan väliinpuotoajaryhmiin kuuluvien lasten, kuten vammaisten lasten yhteydessä, jotka ovat erityisen alttiita heidän vaihtoehtoisten viestintäkeinojensa, liikuntakyvyttömyytensä ja/tai sen vuoksi, että heidät nähdään vajaavaltaisiksi. Heille tulisi tarjota kohtuulliset järjestelyt sen varmistamiseksi, että he voivat viestiä ongelmista yhtäläisesti muiden kanssa.

<sup>20</sup> Ihmisoikeuskomitea, yleiskommentti nro 17 (1989) lapsen oikeuksista; Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, *Olsson v. Ruotsi* (nro 1), 24. maaliskuuta 1988 annettu tuomio, A-sarja, nro 130, kohta 81; Amerikan valtioiden ihmisoikeustuomioistuin, *Velásquez Rodríguez v. Honduras*, 10. tammikuuta 1989 annettu tuomio, C-sarja, nro 3, kohta 172.

<sup>21</sup> Kohtaa 48 ja sitä seuraavia kohtia voidaan myös soveltaa epävirallisten ja tapaoikeuteen perustuvien oikeusjärjestelmien menettelyihin

49. **Raportointi.**<sup>22</sup> Komitea suosittelee painokkaasti, että kaikki sopimusvaltiot kehittäisivät turvallisia, hyvin tunnettuja, luottamuksellisia ja helpopääsyisiä tukimekanismeja lapsille, heidän edustajilleen ja muille ja tiedottaisivat niistä riittävästi, jotta nämä voivat raportoida lapsiin kohdistuvasta väkivallasta esimerkiksi 24 tuntia käytettävissä olevien maksuttomien palvelulinjojen ja muiden tieto- ja viestintäteknikkaan perustuvien palvelujen välityksellä. Raportointimekanismien perustamiseen kuuluu: a) asianmukaisten tietojen tarjoaminen valitusten tekemisen helpottamiseksi, b) osallistuminen tutkintaan ja oikeudenkäynteihin, c) eri tilanteisiin soveltuvien ohjeistusten laatiminen ja niistä tiedottaminen lapsille ja suurelle yleisölle, d) asiaankuuluvien tukipalvelujen perustaminen lapsille ja perheille ja e) koulutus ja jatkuva tuki henkilöstölle tietojen vastaanottamiseen raportointijärjestelmän kautta ja edelleen välittämiseen. Raportointimekanismit on liitettävä auttamiseen suunnattuihin palveluihin, ja ne tulisi nähdä osaksi tällaisia palveluja, jotka tarjoavat julkista terveydenhuoltoa ja sosiaalitukea sen sijaan, että ne johtaisivat ensisijaisesti rankaiseviin toimiin. Lasten oikeutta tulla kuulluksi ja saada näkemyksensä otetuksi huomioon tulee kunnioittaa. Jokaisessa maassa vähintäänkin suoraan lasten parissa työskentelevät ammattilaiset tulisi velvoittaa raportoimaan väkivaltatapauksista, väkivaltaepäilyistä ja väkivallan riskistä. Kun raportit on laadittu hyvässä uskossa, käytössä on oltava menettelyt, joilla taataan raportin laatineen ammattilaisen suojele.

50. **Käsiteltäväksi saattaminen.** Raportin vastaanottavalla henkilöllä tulisi olla selkeät ohjeet ja koulutusta siitä, milloin ja miten asia on saatettava puuttumistoimien koordinoinnista vastaavan viraston käsiteltäväksi. Koulutetut ammattilaiset ja hallintoviranomaiset voivat saattaa asian hallinnonalojen väliseen käsitteilyyn, jos lasten havaitaan tarvitsevan (välitöntä tai pitkäaikaista) suojele ja erityisiä tukipalveluja. Lastensuojelujärjestelmän ammattilaisilla on oltava koulutusta virastojen välisestä yhteistyöstä ja yhteistyösäännöistä. Prosessi kattaa seuraavat: a) lapsen, huoltajien ja perheen lyhyen ja pitkän aikavälin tarpeiden osallistava ja monialainen arviointi, jossa on kysyttävä lapsen, huoltajien ja perheen näkemyksiä ja otettava ne huomioon, b) arviointituloksista kertominen lapselle, huoltajille ja perheelle, c) lapsen ja perheen ohjaaminen erilaisiin palveluihin näiden tarpeisiin vastaamiseksi ja d) puuttumistoimien jatkoseuranta ja riittävyden arviointi

51. **Tutkiminen.** Pätevien ammattilaisten, jotka ovat saaneet tehtävänsä liittyvän ja kattavan koulutuksen, on tutkittava lapsen, hänen edustajansa tai ulkopuolisen osapuolen raportoimat väkivaltatapaukset, ja tässä on noudatettava lapsen oikeuksiin perustuvaa ja lapsilähtöistä lähestymistapaa. Perusteelliset mutta lapsilähtöiset tutkintamenettelyt auttavat varmistamaan, että väkivalta tunnistetaan asianmukaisesti, ja keräämään todisteita hallinnollisia, siviilioikeudellisia, rikosoikeudellisia ja lastensuojelua koskevia menettelyjä varten. Toimijoiden on huolehdittava äärimmäisen hyvin siitä, ettei tutkintaprosessi aiheuta lapselle lisävahinkoa. Tämän varmistamiseksi kaikkien osapuolten on pyydettävä lasta ilmaisemaan näkemyksensä ja otettava se huomioon.

---

<sup>22</sup> Katso lapsiuhreja ja -todistajia rikosasioissa koskevat ohjeet (Talous- ja sosiaalineuvoston päätöslauselma 2005/20, liite).

**52. Hoitaminen.** "Hoitaminen" on yksi monista palveluista, joita tarvitaan edistämään väkivaltaa kokeneiden lasten "ruumiillista ja henkistä toipumista sekä yhteiskunnallista sopeutumista", ja sen on tapahduttava "ympäristössä, joka edistää lapsen terveyttä, itsekunnioitusta ja ihmisarvoa" (39 artikla). Tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota seuraaviin seikkoihin: a) lapselta on kysyttävä hänen näkemyksiään ja ne on otettava huomioon, b) lapsen turvallisuus, c) lapsen mahdollinen tarve tulla välittömästi sijoitetuksi turvalliseen paikkaan ja d) mahdollisten puuttumistoimien ennakoitavissa olevat vaikutukset lapsen pitkän aikavälin hyvinvointiin, terveyteen ja kehitykseen. Lapset saattavat pahoinpitelyn tultua ilmi tarvita terveydenhuolto-, mielenterveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluja sekä tukea ja pitkän aikavälin jatkoseuranta. Saatavilla tulisi olla kattava valikoima palveluja, joihin kuuluvat läheisneuvonpito ja muut vastaavat käytännöt. Samoin tarvitaan myös palveluja ja hoitoa väkivallantekijöille, erityisesti jos nämä ovat lapsia. Aggressiivisesti muita lapsia kohtaan käyttäytyvät lapset ovat usein jääneet vaille perheen tai yhteisön hoivaa. Heidät tulisi nähdä kasvatulosuhteidensa uhreiksi, minkä vuoksi he ovat turhautuneita, vihamielisiä ja aggressiivisia. Koulutuksellisille toimille on annettava ensisijainen asema, ja niillä pitää pyrkiä parantamaan yhteiskuntamyönteisiä asenteita, valmiuksia ja käyttäytymistä. Samalla näiden lasten elinolosuhteet pitää tutkia, jotta heitä samoin kuin perheen ja naapuruston muita lapsia voitaisiin auttaa ja tukea. Itseen vahingoittavien lasten osalta on tunnustettava, että heidän ongelmansa johtuvat vakavasta henkisestä ahdistuksesta ja voivat olla seurausta muiden harjoittamasta väkivallasta. Itse aiheutettua vahinkoa ei tulisi kriminalisoida. Puuttumistoimien on oltava tukea antavia, eivätkä ne saa olla millään tavalla rankaisevia.

**53. Jatkoseuranta.** Seuraavien seikkojen tulee aina olla selkeästi tiedossa: a) kenellä on vastuu lapsesta ja perheestä raportoinnista ja käsiteltäväksi saattamisesta alkaen aina jatkoseurantaan asti, b) mihin kullakin toteutetulla toimenpiteellä pyritään; tästä on keskusteltava perusteellisesti lapsen ja muiden asianosaisten kanssa, c) puuttumistoimien yksityiskohdat, toteuttamisen määräajat ja ehdotettu kesto ja d) toimien tarkastelu-, valvonta- ja arviointimekanismit ja -ajankohdat. Jatkuvuus puuttumisvaiheesta toiseen on oleellista, ja se voidaan taata parhaiten tapauskohtaisten hallintaprosessien avulla. Tehokas apu edellyttää toimien toteuttamista viipymättä sen jälkeen, kun niistä on päätetty osallistavassa prosessissa. Jatkoseuranta on ymmärrettävä 39 artiklan (toipuminen ja yhteiskunnallinen sopeutuminen), 25 artiklan (hoidon ja sijoituksen ajoittainen tarkistaminen), 6 artiklan 2 kohdan (oikeus kehitykseen) ja 29 artiklan (koulutuksen tavoitteet, jotka edustavat kehitystavoitteita ja -pyrkimyksiä) kontekstissa. Lapsen yhteydet molempiin vanhempiinsa tulisi taata 9 artiklan 3 kohdan mukaisesti, ellei tämä ole lapsen edun vastaista.

**54. Oikeuslaitoksen asiaan puuttuminen.**<sup>23</sup> Kaikissa tapauksissa on aina noudatettava asianmukaisia menettelyjä. Päätöksenteon ensisijaisena tavoitteena on oltava erityisesti lapsen suojeleminen, kehitys ja etu (ja muiden lasten etu, jos on olemassa vaara, että tekijä uusii rikoksensa), ja siinä on harkittava tilanteen kannalta vähiten haitallista puuttumiskeinoa. Lisäksi komitea suosittelee seuraavien takeiden kunnioittamista:

a) Oikeusjärjestelmän tai muiden toimivaltaisten viranomaisten (kuten poliisit, maahanmuuttoviranomaiset tai koulutus-, sosiaali- tai terveydenhuoltopalvelujen toimijat) on informoitava lapsia ja heidän vanhempiaan riittävästi ja viipymättä;

b) Väkivallan kohteeksi joutuneita lapsiuhreja tulisi kohdella lapsiystävällisellä ja lapsilähtöisellä tavalla oikeusprosessin kaikissa vaiheissa ottaen huomioon heidän henkilökohtaisen tilanteensa, tarpeensa, ikänsä, sukupuolensa, vammansa ja kehitystasensa ja kunnioittaen heidän ruumiillista, henkistä ja moraalista koskemattomuuttaan;

<sup>23</sup> Katso myös Euroopan neuvoston ministerikomitean 17. marraskuuta 2010 hyväksymät lapsiystävällistä oikeudenkäyttöä koskevat ohjeet, lapsiuhreja ja -todistajia rikosoikeusasioissa koskevat ohjeet ja Yhdistyneiden kansakuntien päätöslauselma nro 65/213.



c) Oikeuslaitoksen asiaan puuttumisen tulisi olla mahdollisuuksien mukaan ennaltaehkäisevää siten, että se kannustaa myönteiseen käyttäytymiseen ja estää kielteistä käyttäytymistä. Oikeuslaitoksen asiaan puuttumisen tulisi olla osa hallinnonalojen välistä koordinoitua ja integroitua lähestymistapaa siten, että se tukee ja helpottaa muiden ammattilaisten työskentelyä lasten, huoltajien, perheiden ja yhteisöjen kanssa sekä edistää pääsyä kaikkiin saatavilla oleviin lasten huolenpitoon ja suojeluun liittyviin palveluihin;

d) Kaikissa menettelyissä, joissa on mukana väkivallan kohteeksi joutuneita lapsiuhreja, on noudatettava kiireellisyysperiaatetta ja samalla kunnioitettava laillisuusperiaatetta.

55. Oikeuslaitoksen asiaan puuttumisessa voi olla kyse seuraavista:

a) eriytetyt ja sovittellavat keinot, kuten läheisneuvonpito, vaihtoehtoiset riidanratkaisumekanismit, korjaavat sovittelumenettelyt ja sukulaisten ja ystävien väliset sopimukset (edellyttäen, että menettelyt ovat vastuullisia ja kunnioittavat ihmisoikeuksia ja että niitä hallinnoivat koulutetut toimijat);

b) nuoriso- tai perheasioista vastaavien tuomioistuinten asiaan puuttuminen, joka johtaa erityiseen lastensuojelutoimenpiteeseen:

c) rikosoikeudelliset menettelyt, joita on sovellettava tiukasti, jotta voidaan poistaa laajalle levinnyt käytäntö jättää etenkin julkiset toimijat ilman oikeudellista tai tosiasiallista rangaistusta;

d) kurinpito- tai hallinnolliset menettelyt sellaisia ammattilaisia kohtaan, jotka ovat käyttäytyneet välinpitämättömästi tai epäasiallisesti hoitaessaan tapauksia, joissa epäillä lapsen huonoa kohtelua (joko ammatillisten elinten sisäiset menettelyt eettisten sääntöjen tai hoitostandardien rikkomisesta tai ulkoiset menettelyt);

e) tuomioistuimen määräämä hyvitys tai kuntoutus lapsille, jotka ovat kärsineet erilaisista väkivallan muodoista.

56. Tarvittaessa tulisi perustaa erityisiä nuoriso- ja perheoikeuteen erikoistuneita tuomioistuinta ja rikosoikeudellisia menettelyjä väkivallan lapsiuhreja varten. Tähän voisi kuulua esimerkiksi erikoisyksiköiden perustaminen poliisiin, oikeuslaitoksen ja syyttäjäviranomaisen toimiston yhteyteen. Näiden yhteydessä tulisi varmistaa järjestelyt, jotka mahdollistavat vammaisten lasten yhtäläisen ja oikeudenmukaisen osallistumisen oikeusprosessiin. Kaikkien lasten parissa ja puolesta työskentelevien ja tällaisissa tapauksissa mukana olevien ammattilaisten tulisi saada erityistä monitieteistä koulutusta eri-ikäisten lasten oikeuksista ja tarpeista sekä lapsille sopeutetuista menettelyistä. Monialaista lähestymistapaa sovellettaessa on kunnioitettava luottamuksellisuutta koskevia ammattisääntöjä. Päätös erottaa lapsi vanhemmastaan/vanhemmistaan tai perheyhteydestään tulee tehdä vain, jos tämä on lapsen edun mukaista (9 artikla ja 20 artiklan 1 kohta). Väkivaltatapauksissa, joissa tekijät ovat ensisijaisia huoltajia, on usein parempi soveltaa sosiaalisia ja kasvatuksellisia toimia ja korjaavaa lähestymistapaa oikeuslaitoksen puhtaasti rankaisevien toimien asemesta. Tällöin on otettava huomioon edellä luetellut lapsen oikeuksien takeet sekä tapauksen vakavuus ja muut tekijät. Käytettävissä tulisi olla tehokkaat oikeussuojakeinot, joihin kuuluu hyvitys uhreille ja pääsy oikeus- suoja- ja muutoksenhakumekanismien ja riippumattomien valitusmekanismien piiriin.

57. **Tehokkaat menettelyt.** Yleissopimuksen 19 artiklan 1 ja 2 kohdissa mainitut suojelutoimet, jotka on sisällytetty systeemiseen lähestymistapaan (katso kohta 71) edellyttävät "tehokkaita menettelyjä" niiden täytäntöönpanon, laadun, asianmukaisuuden, saatavuuden, vaikuttavuuden ja tehokkuuden takaamiseksi. Tällaisiin menettelyihin tulisi kuulua:

- a) hallinnonalojen välinen koordinointi, josta määrätään tarvittaessa ohjeistuksissa ja yhteisymmärryspöytäkirjoissa;
- b) systemaattisten ja jatkuvien tietojen keruu- ja analysointijärjestelmien kehittäminen ja toteuttaminen;
- c) tutkimusohjelman laatiminen ja toteuttaminen; ja
- d) mitattavissa olevien tavoitteiden ja indikaattorien kehittäminen lapsille ja perheille tarkoitettuja politiikkoja, menettelyjä ja niiden tuloksia varten.

58. Tuloksia mittaavissa indikaattoreissa tulisi painottaa lasten myönteistä kehitystä ja hyvinvointia oikeuksien haltijoina sen sijaan, että tarkastellaan kapea-alaisesti väkivaltatapauksia ja väkivallan yleisyyttä, tyypejä tai laajuutta. Lasten kuolemia ja vakavia vammoja koskevat selvitykset, tutkimukset ja systeemiset arviot on otettava huomioon määriteltäessä väkivallan taustalla olevia syitä ja suositeltaessa korjaustoimenpiteitä. Tutkimuksen taustalla on hyödynnettävä kansainvälisellä ja kansallisella tasolla saatavilla olevaa tietoa lastensuojelusta ja tieteenalojen välistä ja kansainvälistä yhteistyötä, jotta tutkimus olisi mahdollisimman kattavaa. (Katso myös kohta 72 j) Vastuullisuus kansallisten koordinoitikehysten yhteydessä.)

## V 19 artiklan tulkinta yleissopimuksen laajemmassa yhteydessä

59. **Lapsen oikeuksiin perustuvan lähestymistavan määrittely.** Oikeuksien haltijan asemassa olevan lapsen arvokkuuden, elämän, henkiinjäämisen, hyvinvoinnin, terveyden, kehityksen, osallistumisen ja syrjimättömyyden kunnioittamisesta tulisi tehdä sopimusvaltioiden lapsia koskevien politiikkojen tärkein tavoite. Tämä toteutetaan parhaiten kunnioittamalla, suojelemalla ja turvaamalla kaikki yleissopimuksen (ja sen valinnaisten pöytäkirjojen) mukaiset oikeudet. Tämä edellyttää sellaisten lasten suojeluun sovellettavien lähestymistapojen hylkäämistä, joissa lapsia pidetään ja kohdellaan apua tarvitsevinä "objekteina" sen sijaan, että heidät nähtäisiin oikeuksien haltijoina, joilla on ehdoton oikeus suojeluun. Lapsen oikeuksiin perustuva lähestymistapa edistää kaikkien lasten oikeuksien toteutumista yleissopimuksessa määritellyillä tavoilla ja kehittää vastuunhaltijoiden valmiuksia toteuttaa velvollisuutensa kunnioittaa, suojella ja turvata oikeudet (4 artikla) ja oikeuksien haltijoiden valmiuksia vaatia oikeuksiaan. Ohjenuorana tässä toimivat aina oikeus syrjimättömyyteen (2 artikla), lapsen edun ottaminen huomioon (3 artiklan 1 kohta), oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla) ja lapsen näkemysten kunnioittaminen (12 artikla). Lapsilla on myös oikeus saada ohjausta ja neuvoa oikeuksiensa käyttämiseen huoltajilta, vanhemmilta ja yhteisön jäseniltä lapsen kehittyvien valmiuksien mukaisesti (5 artikla). Lapsen oikeuksiin perustuva lähestymistapa on kokonaisvaltainen ja painottaa lapsen omien vahvuuksien ja voimavarojen sekä kaikkien sosiaalisten järjestelmien, joissa lapsi on osallisena, tukemista. Näitä ovat perhe, koulu, yhteisö, laitokset ja uskonnolliset ja kulttuuriset järjestelmät.

60. **2 artikla (syrjintäkielto).** Komitea painottaa, että sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että kaikilla lapsilla on oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi "ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua". Näihin kuuluu syrjintä kaupallisissa tarkoituksissa seksuaalisesti hyväksikäytettyihin lapsiin, katulapsiin ja lakia rikkoneisiin lapsiin kohdistuvien ennakkoluulojen perusteella tai lasten vaatetuksen ja käyttäytymisen perusteella. Sopimusvaltioiden on puututtava haavoittuvassa tai syrjäytyneessä asemassa oleviin ryhmiin kuuluviin lapsiin kohdistuvaan syrjintään, kuten on esitetty tämän yleiskommentin kohdassa 72 g), ja ryhtyttävä ennakoiviin toimiin varmistaakseen, että näille lapsille taataan heidän oikeutensa suojeluun yhtäläisesti muiden lasten kanssa.

61. **3 artikla (lapsen etu):** Komitea painottaa, että lapsen etu on tulkittava yhdenmukaisesti yleissopimuksen ja erityisesti siinä esitetyn velvollisuuden kanssa, jonka mukaan lapsia on suojeltava kaikenlaiselta väkivallalta. Tulkinnalla ei voi oikeuttaa käytäntöjä, kuten ruumiillista kuritusta ja muita julmia tai halventavia rankaisumuotoja, jotka ovat lapsen ihmisarvon ja lapsella ruumiilliseen koskemattomuuteen olevan oikeuden vastaisia. Aikuisen arvio lapsen edusta ei voi olla tärkeämpi kuin velvollisuus kunnioittaa kaikkia yleissopimuksen mukaisia lapsen oikeuksia. Komitea painottaa erityisesti, että lapsen etu toteutuu parhaiten seuraavilla keinoilla:

a) ehkäisemällä väkivallan kaikkia muotoja ja edistämällä myönteistä lastenkasvatusta painottaen tarvetta keskittyä ensisijaiseen ehkäisyyn kansallisissa koordinoitikehyksissä;

b) järjestämällä riittävät inhimilliset, taloudelliset ja tekniset voimavarat, jotka on kohdennettu lapsen oikeuksiin perustuvan ja integroidun lastensuojelu- ja tukijärjestelmän täytäntöönpanoon.

62. **6 artikla (elämä, henkiinjääminen ja kehittyminen):** Suojelua kaikilta väkivallan muodoilta ei pidä tarkastella ainoastaan lapsella "elämään" ja "henkiinjäämiseen" olevan oikeuden kannalta, vaan myös lapsella "kehitykseen" olevan oikeuden kannalta, joka on tulkittava yleisen lapsen suojelutavoitteen mukaisesti. Näin ollen sopimusvaltion velvollisuuksiin kuuluu myös kattava suojelu väkivallalta ja hyväksikäytöltä, joka voi vaarantaa lapsen oikeuden elämään, henkiinjäämiseen ja kehitykseen. Komitea odottaa valtioiden tulkitsevan "kehityksen" mahdollisimman laajaksi ja kokonaisvaltaiseksi käsitteeksi, johon sisältyy lapsen ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen, psykologinen ja sosiaalinen kehitys. Täytäntöönpanotoimien tavoitteena tulisi olla kaikkien lasten optimaalinen kehitys.

63. **12 artikla (oikeus tulla kuulluksi):** Komitea katsoo, että lapsen osallistuminen edistää suojelua ja lapsen suojelu on edellytys osallistumiselle. Lapsen oikeus tulla kuulluksi alkaa jo hyvin varhaisessa vaiheessa, jolloin lapset ovat erityisen alttiita väkivallalle. Lapsilta on ehdottomasti kysyttävä heidän näkemyksiään ja otettava ne huomioon jokaisessa lastensuojeluprosessin vaiheessa. Lapsen oikeudella tulla kuulluksi on erityinen merkitys väkivaltatapauksissa (katso komitean yleiskommentti nro 12 (2009), kohta 118 ja sitä seuraavat kohdat). Komitea on perheen ja lastenkasvatuksen osalta todennut, että tämä oikeus auttaa ehkäisemään väkivallan kaikkia muotoja kodin ja perheen piirissä. Komitea korostaa lisäksi, että on tärkeää ottaa lapset mukaan kehittämään yleisiä ja kouluissa toteutettavia ehkäisystrategioita, etenkin kouluissa kiusaamisen ja muiden väkivallan muotojen poistamiseen ja ehkäisemiseen tähtäviä strategioita. Aloitteita ja ohjelmia, jotka tähtäävät lasten omien valmiuksien vahvistamiseen väkivallan poistamiseksi, tulisi tukea. Koska väkivaltakokemukset ovat luonteeltaan lasta heikentäviä, tarvitaan sensitiivisiä toimenpiteitä, joilla varmistetaan, etteivät lapsen suojelemiseksi toteutettavat toimenpiteet heikennä lasta entisestään vaan sen sijaan edistävät hänen toipumistaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan huolellisesti toteutetun osallistumisen avulla. Komitea huomauttaa, että etenkin syrjäytyneet ja/tai syrjityt ryhmät törmäävät osallistumisen esteisiin. Näihin esteisiin puuttuminen on erityisen oleellista tällaisten lasten suojelun kannalta, sillä väkivalta vaikuttaa yleensä heihin eniten.

64. Yleissopimuksen seuraavat kaksi artiklaa ovat myös kaiken kattavia, mikä tekee niistä erityisen merkittäviä 19 artiklan täytäntöönpanossa.

65. **4 artikla (asianmukaiset toimet).** Yleissopimuksen 4 artikla velvoittaa sopimusvaltiot ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin toimiin yleissopimuksessa, mukaan lukien sen 19 artiklassa, tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Yleissopimuksen 4 artiklaa sovellettaessa on huomattava, että 19 artiklassa esitetty oikeus suojeleluun kaikenlaiselta väkivallalta on kansalaisyhteiskuntaoikeus ja -vapaus. Tästä syystä sopimusvaltioilla on velvollisuus panna 19 artikla täytäntöön välittömästi ja varauksitta. Taloudellisesta tilanteesta riippumatta valtioiden edellytetään ryhtyvän 4 artiklan nojalla kaikkiin mahdollisiin toimiin toteuttaakseen lapsen oikeudet ja kiinnittämään tässä erityishuomiota kaikkein epäedullisimmassa asemassa oleviin lapsiin (katso komitean yleiskommentti nro 5, kohta 8). Artiklassa painotetaan, että käytettävissä olevia voimavaroja on hyödynnettävä mahdollisimman täysimääräisesti.

66. **5 artikla (kehittyvien valmiuksien mukainen ohjaus ja neuvo).** Yleissopimuksen 19 artiklan täytäntöönpano edellyttää sen tunnustamista, että vanhemmat, suurperheet, lailliset huoltajat ja yhteisön jäsenet ovat ensisijaisen tärkeitä lasten huolenpidon ja suojelun sekä väkivallan ehkäisemisen kannalta, ja heidän tukemista tässä tehtävässä. Tämä lähestymistapa on yleissopimuksen 5 artiklan mukainen, joka edellyttää kunnioittamaan huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle hänen kehittyvien valmiuksien mukaisesti asianmukaista ohjausta ja neuvoa yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi (mukaan lukien 19 artiklassa tunnustetut oikeudet). (Katso myös kohta 72 d) Perheiden ensisijaisuus kansallisissa koordinoitikehyksissä ja muut perhettä koskevat artiklat.)

67. **Muut asiaankuuluvat artiklat.** Yleissopimus sisältää monia muita artikloja, jotka liittyvät suoraan tai epäsuorasti väkivaltaan ja lasten suojeleluun. Yleissopimuksen 19 artiklaa tulisi tulkita näiden artiklojen yhteydessä. Nämä kattavat viittaukset osoittavat, että on tarpeen ottaa huomioon väkivallan kaikkien muotojen lapsen oikeuksien toteutumiseen aiheuttama laaja uhka ja varmistaa lasten suojelelu kaikissa elämäntilanteissa ja kehitysvaiheissa.

## VI Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva kansallinen koordinoitikehy

68. **Kansallisen tason ulkopuolelle ulottuvat toimintasuunnitelmat.** Komitea tunnustaa, että moniin sopimusvaltioiden lapsen oikeuksien täytäntöönpanemiseksi käyttöön ottamiin kansallisiin toimintasuunnitelmiin sisältyy toimenpiteitä lapsia kohtaan kohdistuvan väkivallan kaikkien muotojen kieltämiseksi, ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Vaikka tällaiset toimintasuunnitelmat auttavat lapsia nauttimaan oikeuksistaan paremmin, niiden täytäntöönpanossa, valvonnassa, arvioinnissa ja jatkoseurannassa on monia haasteita. Niistä puuttuu usein esimerkiksi yhteydet yleiseen kehityspolitiikkaan, ohjelmiin, talousarvioon ja koordinoitijärjestelmiin. Jotta voitaisiin luoda käyttökelpoisempi ja joustavampi väline, komitea ehdottaa "lapsiin kohdistuvan väkivallan koordinoitikehystä", jota sovelletaan kaikkiin lapsen oikeuksiin perustuviin toimiin, joilla pyritään suojelemaan lasta väkivallan kaikilta muodoilta ja tukemaan suojelevaa ympäristöä.<sup>24</sup> Tällaista koordinoitikehystä voidaan käyttää kansallisten toimintasuunnitelmien tilalla, jos sellaisia ei ole vielä laadittu tai ne ovat osoittautuneet tehottomiksi. Jos kansallisia toimintasuunnitelmia toteutetaan jo tehokkaasti, koordinoitikehy voi täydentää niitä, saada aikaan keskustelua ja tarjota uusia ideoita ja voimavaroja toimintasuunnitelmien parantamiseen.

<sup>24</sup> Katso myös riippumattoman asiantuntijan raportti Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaa tutkimusta varten (A/61/299), kohta 96.

69. **Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva kansallinen koordinoitikehys.** Tämä koordinoitikehys voi toimia hallituksen eri ministeriöiden ja kaikenkantoisten julkisten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden yhteisenä viitekehystenä ja viestintämekanismina tarvittavien eri toimien osalta ja jokaisessa 19 artiklassa määritellyssä puuttumisvaiheessa. Se voi edistää joustavuutta ja luovuutta ja tukea sellaisten aloitteiden kehittämistä ja täytäntöönpanoa, joita sekä hallitus että yhteisö toteuttavat samanaikaisesti, mutta jotka kuitenkin sisältyvät yhteiseen ja koordinoituun toimintakehykseen. Komitea on aikaisemmissa suosituksissaan ja yleiskommenteissaan, erityisesti yleisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä koskevassa yleiskommentissaan nro 5, kehottanut sopimusvaltioita laatimaan suunnitelmia ja strategioita, jotka liittyvät yleissopimuksen erityisiin näkökohtiin (esimerkiksi nuoriso-oikeuteen tai varhaislapsuuteen). Tässä yhteydessä komitea suosittelee kehittämään suojelua kaikenlaiselta väkivallalta koskevan kansallisen koordinoitikehysten, joka sisältää myös kattavat ehkäisytoimet.

70. **Erilaiset lähtökohdat.** Komitea ymmärtää, että lasten suojelu väkivallan kaikilta muodoilta on erittäin haasteellista valtaosassa maita ja että sopimusvaltiot suunnittelevat ja toteuttavat toimenpiteitä hyvin erilaisista lähtökohdista, kun otetaan huomioon niiden olemassa olevat lainsäädännölliset, institutionaaliset ja palveluinfrastruktuurit, kulttuuriset tavat ja ammatillinen osaaminen sekä voimavarojen määrä.

71. **Kansallisen koordinoitikehysten kehittäminen.** Tällaisille koordinaatiokehysten ei ole yhtä ainoaa mallia, joka takaisi suojelun väkivallan kaikilta muodoilta. Jotkut maat ovat panostaneet erilliseen lastensuojelujärjestelmään, kun taas toiset ovat suosineet suojelutoimien sisällyttämistä yleisiin järjestelmiin, joilla lasten oikeudet pannaan täytäntöön. Kokemus on osoittanut, että järjestelmän kehittämisprosessi on oleellinen sen onnistuneen täytäntöönpanon kannalta. Tarvitaan neuvokkaita toimia, jotta voidaan varmistaa kaikkien sidosryhmien johtotason edustajien osallistuminen ja sitoutuminen, mahdollisesti monialaisen työryhmän kautta, jolla on riittävät päätöksentekovaltuudet ja joka kokoontuu säännöllisesti ja on valmistautunut kunnianhimoiseen työskentelyyn. Väkivallan kaikkien muotojen ehkäisy- ja suojelujärjestelmän tulisi perustua olemassa olevien virallisten ja epävirallisten rakenteiden, palvelujen ja järjestöjen vahvuuksille. Puutteet tulisi määritellä ja poistaa 19 artiklassa ja laajemminkin yleissopimuksessa ja muissa kansainvälisissä ja alueellisissa ihmisoikeussopimuksissa määriteltyjen velvollisuuksien perusteella. Apuna tulisi käyttää Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan tutkimuksen tarjoamaa opastusta, tätä yleiskomenttia ja muita täytäntöönpanoa tukevia välineitä. Kansallisen suunnittelun tulisi olla läpinäkyvä ja osallistava prosessi, josta kerrotaan kattavasti suurelle yleisölle. Lisäksi tulisi varmistaa hallituksen, kansalaisjärjestöjen, tutkijoiden ja ammatillisten asiantuntijoiden, vanhempien ja lasten mukanaolo. Prosessin tulisi olla sekä lasten että aikuisten saavutettavissa ja ymmärrettävissä. Kansallisen koordinoitikehysten tulisi olla asianmukaisesti budjetoitu ja rahoitettu, ja siihen tulisi sisältyä tarvittavat inhimilliset ja tekniset voimavarat. Se tulisi myös mahdollisuuksien mukaan sisällyttää kansalliseen lapsia koskevaan budjettiin.

72. Tekijät, jotka on valtavirtaistettava kansallisessa koordinoitikehyksessä. Seuraavat tekijät on valtavirtaistettava kaikissa (lainsäädännöllisissä, hallinnollisissa, sosiaalisissa ja koulutuksellisissa) toimissa ja puuttumisvaiheissa (ehkäisystä toipumiseen ja yhteiskuntaan sopeutumiseen):

- a) *Lapsen oikeuksiin perustuva lähestymistapa.* Tämän lähestymistavan perustana on lapsen tunnustaminen oikeuksien haltijaksi, joka ei ole pelkkä aikuisten hyväntahtoisten tekojen vastaanottaja. Tähän kuuluu se, että koordinoitikehysten ja sen erityistoimien suunnittelussa, täytäntöönpanossa, valvonnassa ja arvioinnissa otetaan lapset huomioon ja lapsia kuullaan, heidän kanssaan tehdään yhteistyötä ja heidät osallistetaan heidän ikänsä ja kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti;

b) *Lapsiin kohdistuvan väkivallan sukupuoliulottuvuudet.* Sopimusvaltioiden tulisi varmistaa, että politiikoissa ja toimissa otetaan huomioon se, että tyttöihin ja poikiin kohdistuu väkivallan eri muotojen osalta eri yhteyksissä erilaisia riskejä. Valtioiden tulisi puuttua kaikenlaiseen sukupuolisyryntään osana kattavaa väkivallan ehkäisystrategiaa. Tähän kuuluu sellaisiin sukupuolistereotypioihin, epätasapainoisiin valtasuhteisiin, eriarvoisuuteen ja syrjintään puuttuminen, jotka tukevat ja ylläpitävät väkivallan ja pakottamisen käyttöä kotona, kouluissa ja oppilaitoksissa, yhteisöissä, työpaikoilla, laitoksissa ja laajemmin yhteiskunnassa. Miehiä ja poikia on aktiivisesti kannustettava toimimaan naisten ja tyttöjen strategisina kumppaneina ja liittolaisina, heille on tarjottava mahdollisuudet kasvattaa kunnioitusta toisiaan kohtaan ja heidän ymmärrystään on lisättävä siitä, kuinka lopetetaan sukupuolisyryntä ja sen väkivaltaiset ilmenemismuodot;

c) *Ensisijainen (yleinen) ehkäisy.* Katso tarkempia tietoja tämän yleiskommentin kohdasta 42;

d) *Perheiden ensisijainen asema lasten huolenpitoa ja suojelua koskevissa strategioissa.*<sup>25</sup> Perheillä (mukaan lukien suurperhe ja muunlaiset perhetyyppiset hoitojärjestelyt) on paras mahdollisuus suojella lapsia ja ehkäistä väkivaltaa. Perheet voivat myös tukea ja voimaannuttaa lapsia suojelemaan itseään. Tästä syystä perhe-elämän vahvistamisen, perheiden tukemisen ja yhteistyön haasteita kohdanneiden perheiden kanssa on oltava etusijalla lasten suoje-lutoimenpiteissä puuttumisen kaikissa vaiheissa ja erityisesti ehkäisyssä (tarjoamalla lapselle laadukas huolenpito) ja varhaisessa puuttumisessa. Komitea kuitenkin tunnustaa myös, että suuri osa lasten kokemasta väkivallasta, mukaan lukien seksuaalisesta hyväksikäytöstä, tapahtuu perhepiirissä, ja painottaa tarvetta puuttua perhe-elämään, jos lapset altistuvat perheenjäsenten harjoittamalle väkivallalle;

e) *Selviytymis- ja suojelutekijät.* On erityisen tärkeää ymmärtää niitä selviytymis- ja suojelutekijöitä, eli sisäisiä ja ulkoisia vahvuuksia ja avuja, jotka edistävät henkilökohtaista turvallisuutta ja vähentävät pahoinpitelyä ja laiminlyöntiä ja niiden kielteisiä vaikutuksia. Suojaavia tekijöitä ovat vakaat perheolot, aikuisten toteuttama hoivaava lasten kasvattaminen, jossa vastataan lapsen ruumiillisiin ja psykososiaalisiin tarpeisiin, myönteinen väkivallaton kurin-pito, lapsen turvallinen kiintymys ainakin yhteen aikuiseen, kannustavat suhteet ikätovereiden ja muiden kanssa (mukaan lukien opettajat), sosiaalinen ympäristö, joka tukee sosiaalisia, väkivallattomia ja syrjimättömiä asenteita ja käyttäytymismalleja, yhteisön korkea sosiaalinen yhteenkuuluvuus sekä vahvat sosiaaliset verkostot ja yhteydet naapurustoon;

f) *Riskitekijät.* Tarvitaan ennakoivia ja yksilöllisesti suunniteltuja toimenpiteitä sellaisten riskitekijöiden vähentämiseksi, joille yksittäiset lapset tai lapsiryhmät voivat altistua yleisesti tai tietyissä olosuhteissa. Näihin kuuluvat vanhempiin liittyvät riskitekijät, joita ovat muun muassa huumausaineiden väärinkäyttö, mielenterveysongelmat ja sosiaalinen eristäytyminen, sekä perheeseen liittyvät riskitekijät, kuten köyhyys, työttömyys, syrjintä ja syrjäytyminen. Yleisesti kaikki alle 18-vuotiaat lapset katsotaan haavoittuviksi, kunnes heidän hermostollinen, henkinen, sosiaalinen ja ruumiillinen kasvunsa ja kehityksensä on päättynyt. Vauvat ja pikkulapset ovat suuremmassa vaarassa aivojensa kehittymättömyyden vuoksi ja siksi, että he ovat täysin riippuvaisia aikuisista. Sekä tytöt että pojat ovat vaarassa, mutta usein väkivalta on sukupuolisidonnaista;

<sup>25</sup> Katso myös lasten sijaishuoltoa koskevat ohjeet (*Guidelines for the Alternative Care of Children*).

g) *Mahdollisesti haavoittuvassa asemassa olevat lapset.* Väkivallalle todennäköisesti altistuvia lapsiryhmiä ovat muun muassa seuraavat näihin rajoittumatta: lapset, jotka eivät elä biologisten vanhempiensa kanssa vaan ovat vaihtoehtoisten hoitomuotojen piirissä; lapset, joita ei ole rekisteröity syntymän yhteydessä; katulapset; lapset, jotka ovat tosiasiallisesti rikkoneet tai näyttävät rikkoneen lakia; lapset, joilla on ruumiinvamma, aistivamma, oppimisvaikeuksia, psykososiaalinen vamma tai synnynnäinen, hankittu ja/tai krooninen sairaus tai vakavia käytösongelmia; alkuperäiskansoihin<sup>26</sup> ja muihin etnisiin vähemmistöihin kuuluvat lapset; vähemmistöuskontoihin tai vähemmistökieliryhmiin kuuluvat lapset; lapset, jotka ovat lesboja, homoja, transsukupuolisia tai transseksuaaleja; lapset, jotka ovat vaarassa joutua vahingollisten perinteisten käytäntöjen kohteeksi; varhain avioliiton solmineet lapset (erityisesti tytöt ja etenkin pakkoavioliitot, mutta myös muut avioliitot); vaarallista lapsityötä tekevät lapset, mukaan lukien lapsityön vaarallisimmat muodot; lapset, jotka ovat pakolaisia tai siirtolaisia tai jotka ovat joutuneet siirtymään asuinsijoiltaan ja/tai ovat ihmiskaupan uhreja; lapset, jotka ovat jo kokeneet väkivaltaa; lapset, jotka kokevat ja todistavat väkivaltaa kotona ja yhteisössä; lapset, jotka elävät sosioekonomisesti heikkolaatuisissa kaupunkiympäristöissä, joissa aseita, huumeita ja alkoholia on helposti saatavilla; onnettomuus- tai katastrofialueilla tai myrkyllisissä ympäristöissä elävät lapset; lapset, jotka altistuvat HIVin/AIDSin vaikutuksille tai jotka ovat itse saaneet HIV-tartunnan; aliravitut lapset; lapset, joita kaitsevat toiset lapset; lapset, jotka toimivat itse huoltajina tai vastaavat perheestä; lapset, joiden vanhemmat ovat alle 18-vuotiaita; lapset, jotka eivät ole haluttuja, ovat syntyneet ennen aikaisesti tai samanaikaisesti useamman lapsen kanssa; lapset, jotka ovat sairaalahoidossa ilman asianmukaista valvontaa tai yhteyttä huoltajiinsa; tai lapset, jotka ovat altistuneet tieto- ja viestintätekniikalle ilman asianmukaisia turvatoimia tai valvontaa tai joita ei ole voimaannutettu suojelemaan itseään. Häätötilanteissa olevat lapset ovat erityisen alttiita väkivallalle, jos he joutuvat eroon huoltajistaan ja turvalliset hoitoympäristöt ovat vaurioituneet tai jopa tuhoutuneet yhteiskunnallisten ja aseellisten selkkausten, luonnonkatastrofien ja muiden monimutkaisten ja pysyvien hätätilojen ja yhteiskuntien romahtamisen myötä;

h) *Voimavarojen osoittaminen.* Eri aloille on osoitettava tarvittavia inhimillisiä, taloudellisia ja teknisiä voimavaroja käytettävissä olevien voimavarojen mukaan. Lisäksi on kehitettävä ja toteutettava vahvat valvontajärjestelmät, joilla varmistetaan vastuullisuus määrärahojen kohdentamisesta ja niiden tehokkaasta käytöstä;

i) *Koordinointimekanismit.* Mekanismit on määriteltävä selkeästi, jotta voidaan varmistaa tehokas koordinointi keskus-, alue- ja paikallishallinnon tasoilla eri alojen välillä sekä kansalaisyhteiskunnan ja tutkijayhteisön kanssa. Näitä mekanismeja on tuettava edellä mainituilla hallinnollisilla toimilla;

<sup>26</sup> Joissakin yhteiskunnissa "laiminlyönti" on ensisijainen syy alkuperäiskansoihin kuuluvien lasten erottamiselle perheestään toisin kuin "pahoinpitely", joka on yleinen syy alkuperäiskansoihin kuulumattomissa perheissä. Eirankaisevat perheelle tarkoitetut tukipalvelut ja puuttumistoimet, joilla puututaan suoraan väkivallan syihin (kuten köyhyys, asumisolot ja historialliset olosuhteet), ovat usein sopivampia keinoja. Erityisesti on puuttuttava palvelujen tarjonnassa ja alkuperäiskansoille ja muille vähemmistöryhmille tarjolla olevissa puuttumistoimissa esiintyvään syrjintään.

j) *Vastuullisuus*. On varmistettava, että sopimusvaltiot, kansalliset ja paikalliset virastot ja järjestöt sekä kansalaisyhteiskunnan asianosaiset sidosryhmät laativat ennakoivasti yhdessä standardeja, indikaattoreita, välineitä ja valvonta-, mittaus- ja arviointijärjestelmiä ja soveltavat niitä täyttääkseen velvollisuutensa ja sitoumuksensa suojella lapsia väkivallalta. Komitea on johdonmukaisesti ilmaissut puoltavansa vastuujärjestelmiä, erityisesti sellaisia, joissa kerätään ja analysoidaan tietoja sekä kehitetään, valvotaan ja arvioidaan indikaattoreita. Samoin komitea puoltaa riippumattomia ihmisoikeusinstituutioita. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot julkaisisivat vuosittain raportin väkivallan kieltämisessä, ehkäisyssä ja poistamisessa saavutetusta edistyksestä, toimittaisivat sen parlamentin käsiteltäväksi ja pyytäisivät kaikkia asianosaisia sidosryhmiä kommentoimaan sen sisältöä.

## VII Täytäntöönpanoon tarvittavat voimavarat ja kansainvälisen yhteistyön tarve

73. **Sopimusvaltioiden velvollisuudet.** Sopimusvaltioilla muun muassa 4 ja 19 artiklojen nojalla olevien velvollisuuksien perusteella komitea katsoo, että rajalliset voimavarat eivät oikeuta sopimusvaltiota laiminlyömyään lasten suojelemiseksi tarvittaviin toimiin ryhtymistä tai riittävien toimien toteuttamista. Tästä syystä sopimusvaltioita kehoitetaan ottamaan käyttöön kattavia, strategisia ja aikasidonnaisia lasten huolenpitoon ja suojeluun tarkoitettuja koordinoitukehyksiä. Komitea korostaa erityisesti tarvetta kuulla lapsia näitä strategioita, kehyksiä ja toimia suunniteltaessa.

74. **Tukilähteet.** Komitea ottaa huomioon kohdassa 70 korostetut erilaiset lähtökohdat ja sen, että kansallisten ja alempien tasojen budjettien tulisi olla lasten huolenpitoon ja suojeluun tarkoitettujen strategioiden ensisijaisia rahoituslähteitä. Samalla komitea kuitenkin kiinnittää sopimusvaltioiden huomion 4 ja 45 artiklassa esitettyyn kansainväliseen yhteistyöhön ja apuun. Komitea kehottaa seuraavia kumppaneita tukemaan sekä taloudellisesti että teknisesti lasten suojeluun tarkoitettuja ohjelmia ja niihin liittyvää koulutusta, joissa otetaan huomioon kaikki 19 artiklassa ja muualla yleissopimuksessa määrätty vaatimukset:<sup>27</sup> kehitysyhteistyötä tarjoavat sopimusvaltiot, avunantajatahot (kuten Maailmanpankki, yksityiset toimijat ja säätiöt), Yhdistyneiden kansakuntien erityisjärjestöt ja muut kansainväliset ja alueelliset elimet ja järjestöt. Taloudellista ja teknistä tukea tulisi antaa systemaattisesti hyödyntäen vahvoja ja oikeudenmukaisia kumppanuuksia sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Lapsen oikeuksiin perustuvien suojeluohjelmien tulisi olla keskeisessä asemassa tuettaessa kestävä kehitystä kansainvälistä apua saavissa maissa. Lisäksi komitea kannustaa tällaisia elimiä jatkamaan yhteistyötään komitean, Yhdistyneiden kansakuntien lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevän erityisedustajan ja muiden kansainvälisten ja alueellisten ihmisoikeusmekanismien kanssa tämän tavoitteen edistämiseksi.

75. **Kansainvälisellä tasolla tarvittavat voimavarat.** Panostusta tarvitaan myös seuraavilla kansainvälisen tason alueilla sopimusvaltioiden auttamiseksi 19 artiklan mukaisten velvollisuuksiensa täyttämiseksi:

<sup>27</sup> Katso yleiskommentti nro 5 (kohdat 61, 62 ja 64), jossa mainitaan tarve valtavirtaistaa lasten oikeudet kansainvälisessä yhteistyössä ja teknisen avun yhteydessä; tarve sille, että tällainen yhteistyö ja apu ovat yleissopimuksen mukaisia ja tukevat sen täysimääräistä täytäntöönpanoa; tarve kohdistaa merkittävä osa kansainvälisestä tuesta ja avusta erityisesti lapsille; ja tarve laatia köyhyyden vähentämiseen tähtäviä strategioita ja kehitykseen liittyviä alakohtaisia lähestymistapoja, joissa keskitytään erityisesti lasten oikeuksiin.



a) *Inhimilliset voimavarat*: parempi tiedotus, yhteistyö ja vuorovaikutus ammattiyhdistysten sisällä ja välillä (esimerkiksi lääketieteen, mielenterveyden, sosiaalityön, oikeustieteen, kasvatuksen, lasten huonon kohtelun, akateemisen tutkimuksen, lasten oikeuksien ja koulutuksen aloilla toimivat järjestöt tai instituutiot), parempi tiedotus ja yhteistyö kansalaisyhteiskunnan ryhmien sisällä ja välillä (esimerkiksi tutkimusyhteisöt, kansalaisjärjestöt, lasten johtamat järjestöt, uskonnolliset järjestöt, vammaisten henkilöiden järjestöt, yhteisö- ja nuorisoryhmät ja yksittäiset asiantuntijat, jotka osallistuvat kehittämiseen ja tietojen ja käytäntöjen vaihtoon);

b) *Taloudelliset voimavarat*: avunantajien tarjoaman avun parempi koordinointi, valvonta ja arviointi, taloudelliseen ja inhimilliseen pääomaan liittyvien analyysien kehittäminen, jotta taloustieteilijät, tutkijat ja sopimusvaltiot voivat täysimääräisesti mitata kokonaisvaltaisten lastensuojelujärjestelmien (joissa pääpaino on ensisijaisessa ehkäisyssä) kustannuksia niihin kustannuksiin, joita syntyy väkivallan suoriin ja epäsuoriin vaikutuksiin vastaamisesta yksilön ja yhteisön tasolla sekä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla (myös sukupolvien välillä), ja kansainvälisten rahoituslaitosten arviot "politiikoistaan ja toimistaan, joilla otetaan huomioon rahoituslaitosten mahdolliset vaikutukset lapsiin",<sup>28</sup>

c) *Tekniset voimavarat*: näyttöön perustuvat indikaattorit, järjestelmät, mallit (mukaan lukien mallilainsäädäntö), välineet, ohjeet, ohjeistukset ja käytäntöjä koskevat standardit yhteisöjen ja ammattilaisten käyttöön sekä ohjeet näiden mukauttamiseksi erilaisiin yhteyksiin; foorumi, jonka kautta voidaan systemaattisesti jakaa ja saada tietoja (tietämystä ja käytäntöjä); yleisesti hyväksytty selkeys ja läpinäkyvyys lasten oikeuksiin kohdistuvassa budjetoinnissa ja lastensuojelun tulosten valvonnassa taloudellisten nousu- ja laskusuhdanteiden aikana ja hankalissa tilanteissa (tekninen apu on vakiinnutettava aikaa myöten tietojen, mallien ja niihin liittyvän koulutuksen avulla).

**76. Alueellinen ja kansainvälinen rajat ylittävä yhteistyö.** Kehitysavun lisäksi yhteistyötä tarvitaan myös kansalliset rajat ylittäviin lastensuojelukysymyksiin puuttumiseksi, kuten: lasten liikkuminen rajojen yli joko ilman perhettä tai perheen kanssa joko vapaaehtoisesti tai pakotettuna (esimerkiksi konfliktin, nälänhädän, luonnonkatastrofien tai epidemioiden vuoksi), mikä voi asettaa lapset alttiiksi vahingolle, lasten kauppaaminen rajojen yli työntekoa, seksuaalista hyväksikäyttöä, adoptointia, elinten poistamista tai muita tarkoituksia varten, valtioiden rajat ylittävät konfliktit, jotka voivat vaarantaa lapsen turvallisuuden ja pääsyn suojelujärjestelmiin, vaikka lapsi olisi kotimaassaan, ja useita maita samanaikaisesti koskettavat katastrofit. Sellaisten lasten suojelemiseen saatetaan tarvita erityisiä lakeja, politikkoja, ohjelmia ja kumppanuuksia, joihin kohdistuu rajat ylittäviä lastensuojeluongelmia (esimerkiksi verkkorikollisuus ja lapsia seksuaalisesti matkailun ja turismin yhteydessä hyväksikäyttävien ja perheitä ja lapsia kauppaavien ihmiskauppaajien syytteeseen asettaminen ekstraterritoriaalisen toimivallan nojalla) riippumatta siitä, ovatko nämä lapset perinteisissä hoitoympäristöissä tai onko tosiasiallisena huoltajana valtio, kuten ilman huoltajaa olevien lasten tapauksessa.

---

<sup>28</sup> A/61/299, kohta 117.